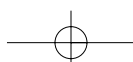

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Νικόλαος Μπεζαντάκος , Καθηγητής του Παν/μίου Αθηνών Ευαγγελία Αστουρακάκη , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β'θμιας Εκπαίδευσης Μαρία Γαλάνη-Δράκου , Φιλολόγος Βασίλειος Χαραλαμπάκος , Φιλολόγος
ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Σταύρος Τσιτσιρίδης , Αναπληρωτής Καθηγητής του Παν/μίου Πατρών Λοΐζος Λοΐζου , Σχολικός Σύμβουλος Αναστασία Παπάζογλου , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β'θμιας Εκπαίδευσης
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Δημήτριος Καλανδράνης , Σκισσογράφος
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Σπυρίδων Καράμπαλης , Φιλολόγος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Σωτήριος Γκλαβάς , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Κωνσταντίνος Ναστούλης , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β'θμιας Εκπαίδευσης
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Η σκεπτόμενη Αθηνά (ανάγλυφο του 470-450 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως)
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

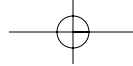
Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Γεώργιος Χ. Πολύζος
Πάρεδρος ε.θ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Νικόλαος Μπεζαντάκος – Ευαγγελία Αστυρακάκη
Μαρία Γαλάνη-Δράκου – Βασίλειος Χαραλαμπάκος

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

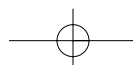

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

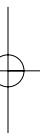
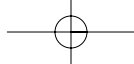
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ7
ΕΝΟΤΗΤΑ 18
Η Ελένη και η καταστροφή της Τροίας (Ἡρόδοτος, <i>Ἱστορίη</i> 2.120 [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
Β. Επανάληψη ύλης Ετυμολογίας Β' Γυμνασίου	
Γ. Επανάληψη ύλης Γραμματικής – Σύνταξης Β' Γυμνασίου	
ΕΝΟΤΗΤΑ 214
Θυσία για την πατρίδα (Λυσίας, <i>Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς</i> 79-81)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	
Γ1. Γραμματική: Παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων	
Γ2. Σύνταξη: Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί – Χρήσεις των πλάγιων πτώσεων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 322
Η κατοχή της εξουσίας δεν εγγυάται την ευτυχία (Ξενοφῶν, <i>Ἰέρων</i> 4.6-9)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα και από άλλα ουσιαστικά	
Γ. Γραμματική: Τα συνηρημένα ρήματα – Η πρώτη τάξη συνηρημένων (-άω, -ᾶ)	
ΕΝΟΤΗΤΑ 430
Τα πλεονεκτήματα της ειρήνης (Ἰσοκράτης, <i>Περὶ εἰρήνης</i> 19-21)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Επίθετα παράγωγα από ρήματα	
Γ. Γραμματική: Η δεύτερη τάξη συνηρημένων (-έω, -ᾶ)	
ΕΝΟΤΗΤΑ 538
Η ισονομία των πολιτών εγγύηση της δημοκρατίας (Ἰσοκράτης, <i>Κατὰ Λοχίτου</i> 18-21)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Επίθετα παράγωγα από ονόματα	
Γ. Γραμματική: Η τρίτη τάξη συνηρημένων (-όω, -ᾶ)	
ΕΝΟΤΗΤΑ 644
Η μουσική εξημερώνει (Πολύβιος, <i>Ἱστορίαι</i> 4.20.4-21.1)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Παραγωγή ρημάτων	
Γ. Γραμματική: Ο αόριστος β' – Κλίση ουσιαστικών γυνή και παῖς – Οριστική ή επαναληπτική αντωνυμία	
ΕΝΟΤΗΤΑ 754
Η επιστήμη στην υπηρεσία της άμυνας του κράτους (Πλούταρχος, <i>Μάρκελλος</i> 14.12-15)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Λέξη κλιτή ως α' συνθετικό	
Γ. Γραμματική: Μέλλοντας και αόριστος ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων – Κλίση ουσιαστικών ναῦς και χεῖρ	
ΕΝΟΤΗΤΑ 862
Ἐνα παράδειγμα σεβασμοῦ προς τους γονεῖς (Λυκοῦργος, <i>Κατὰ Λεωκράτους</i> 95-96)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Λέξη άκλιτη ως α' συνθετικό	
Γ1. Γραμματική: Παθητικοί χρόνοι – αυτοπαθητικές αντωνυμίες	
Γ2. Σύνταξη: Το ποιητικό αίτιο και η παθητική σύνταξη	

ΕΝΟΤΗΤΑ 9	72
Οι νόμοι επισκέπτονται τον Σωκράτη στη φυλακή (Πλάτων, <i>Κρίτων</i> 50a-c)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά	
Γ. Σύνταξη: Τα είδη του μορίου ἄν – Οι δευτερεύουσες προτάσεις της α.ε. – Είδη ονοματικών δευτερευουσών προτάσεων της α.ε.	
ΕΝΟΤΗΤΑ 10	82
Μια τιμητική εξορία ([Αἰσχίνης], <i>Ἐπιστολαί</i> 3.1-3)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά	
Γ. Σύνταξη: Οι επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις (μέρος α')	
ΕΝΟΤΗΤΑ 11	88
Επικίνδυνες συμμαχίες (Ξενοφών, <i>Ἑλληνικά</i> 4.1.32-33)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά	
Γ. Σύνταξη: Οι επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις (μέρος β')	
ΕΝΟΤΗΤΑ 12	94
Θεϊκές αδυναμίες (Λουκιανός, <i>Θεῶν διάλογοι</i> 1.1-2)	
Α. Κείμενο	
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ. Γραμματική – Σύνταξη: Επαναληπτικές ασκήσεις	
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	101
I. Παράλληλα κείμενα	102
II. Το λεξιλόγιο των κειμένων	115
III. Τα ανώμαλα ρήματα των κειμένων	121
IV. Συγκεντρικοί πίνακες φαινομένων	124

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας της Γ' Τάξης ολοκληρώνεται μια προσπάθεια ανανέωσης της ύλης και του τρόπου διδασκαλίας του μαθήματος που ξεκίνησε από την Α' τάξη του Γυμνασίου. Η συγγραφική ομάδα που ανέλαβε να υλοποιήσει αυτήν την προσπάθεια αισθάνεται την ικανοποίηση ότι ύστερα από επίμονες και γόνιμες αναζητήσεις, ακολουθώντας το Πρόγραμμα Σπουδών, κατέληξε σε μια πρόταση που θα κριθεί κατά τη διδακτική πράξη.

Και το βιβλίο αυτό, όπως και των προηγούμενων τάξεων, περιλαμβάνει κείμενα της αττικής διαλέκτου, κυρίως της κλασικής εποχής αλλά και μεταγενέστερα. Η θεματολογία των κειμένων, κατά κανόνα αυτούσιων, η παρουσίαση των γλωσσικών και μορφολογικών στοιχείων, και, τέλος, η ποικιλία και η διαβάθμιση των ερωτήσεων και ασκήσεων, διευκολύνει, πιστεύουμε, τους μαθητές να αντιληφθούν τη διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας, να κατανοήσουν τις ρίζες της γλώσσας που μιλούν και να ολοκληρώσουν την πρώτη βασική επαφή με την αρχαία ελληνική γλώσσα.

Ο σκοπός συγγραφής των βιβλίων και των τριών Τάξεων του Γυμνασίου ελπίζουμε ότι θα έχει επιτευχθεί, αν οι διδάσκοντες αφενός μεταδώσουν στους μαθητές τις βασικές αρχές της γλώσσας και αφετέρου κινήσουν το ενδιαφέρον τους να μάθουν περισσότερο για την αρχαία ελληνική γλώσσα και για τα κείμενα που έχουν γραφεί σε αυτήν.

Η συγγραφική ομάδα

Η απαγωγή της Ελένης. Ο Πάρις κρατά από το χέρι την Ελένη, ενώ ο Έρωτας και η Πειθώ τη στεφανώνουν και η Αφροδίτη τούς ενθαρρύνει (αττικός ερυθρόμορφος σκύφος από τη Σουέσσουλα, πόλη της Ιταλίας, 480 π.Χ., Μουσείο Καλών Τεχνών, Βοστώνη).

Η Ελένη και η καταστροφή της Τροίας

Α. Κείμενο

Ο Ηρόδοτος, προσπαθώντας να ερμηνεύσει την αντιπαλότητα Ασίας και Ευρώπης που οδήγησε στους Περσικούς πολέμους, αναφέρει την εκδοχή ότι αυτή ξεκίνησε από αρπαγές γυναικών. Ο Πάρις οδήγησε την Ελένη στην Τροία βέβαιος πως δεν επρόκειτο να τιμωρηθεί εξαιτίας της παλαιότερης αρπαγής της Μήδειας από τους Έλληνες. Όταν αυτοί απαίτησαν την επιστροφή της, σύμφωνα με την εκδοχή Αιγύπτιων ιερέων που παρατίθεται στο δεύτερο βιβλίο της *Ιστορίας*, οι Τρώες ισχυρίστηκαν ότι δε βρισκόταν στα χέρια τους, και επακολούθησε ο Τρωικός πόλεμος. Η καταστροφή της Τροίας παρουσιάζεται από τον ιστορικό ως θεϊκή βούληση, καθώς το θεϊόν θέλησε να καταστήσει φανερό ότι τα σοβαρά αμαρτήματα (όπως η αγνωμοσύνη του Πάρι προς τον Μενέλαο που τον φιλοξενούσε) επισύρουν ολέθριες συνέπειες για αυτούς που τα διαπράττουν.

Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν, ἀπέδοντο ἂν αὐτὴν τοῖς Ἑλλησιν οἱ Τρωῆς, ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πριάμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρωῆς, ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ. Εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίγνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς, ὁπότε συμμίσγοιεν τοῖς Ἑλλησιν, ἀπώλλυντο, Πριάμος, εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη συνώκει, ἀπέδωκεν ἂν αὐτὴν Μενελάῳ, ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγείεν τῶν παρόντων κακῶν. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἑλληνες, ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι καταφανῆς τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι, ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν.

Ἡρόδοτος, *Ιστορίη* 2.120 (διασκευή)

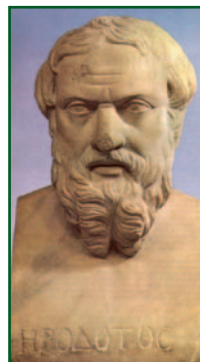

Γλωσσικά σχόλια

τὸ Ἴλιον (καὶ θηλ. ἢ Ἴλιος)	ἡ Τροία
ἀπέδοντο ἄν (δυν. οριστ. αορ. ρ. ἀποδίδωμι)	θα επέστρεφαν, θα έδιναν πίσω (πβ. ν.ε.: απόδοση, αποδοτικός)
ἐκών, ἐκοῦσα, ἐκόν	με τη θέληση (κάποιου)
ἄκων, ἄκουσα, ἄκων	χωρίς τη θέληση κάποιου (πβ. ν.ε.: ακούσιος)
ὁ Ἀλέξανδρος	ο Πάρης
ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου	με ἢ χωρίς τη θέληση βέβαια του Αλεξάνδρου
οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πριάμος	γιατί βέβαια δεν ήταν τόσο παράφρων ο Πριάμος
σφέτερος, σφετέρη, σφέτερον (γ' πρόσ. κτητ. αντων.)	δικός, -ή, -ό τους (πβ. ν.ε.: σφετεριστής, σφετερίζομαι)
τοῖς ... σώμασιν καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει	να θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή τη δική τους και των παιδιών τους και την πόλη τους
κινδυνεύειν	
ὅπως συνοικῆ (υποτ. ενεστ. ρ. συνοικέω, συνοικῶ)	για να κατοικεῖ / ζει μαζί (πβ. ν.ε.: συνοικία, συνοικισμός)
τοι	βέβαια
εἰ ταῦτα ἐγίγνωσκον	αν είχαν αυτή τη γνώμη
ὁ υἱός, τοῦ υἱέος (κατά τη γ' κλίση)	ο γιος
συμίσγω	(εδώ) συγκρούομαι
ἀπώλλυντο (οριστ. παρατ. ρ. ἀπόλλυμαι)	χάνονταν, σκοτώνονταν (πβ. ν.ε.: όλεθρος, απώλεια)
συνώκει (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. συνοικῶ)	συγκατοικούσε
ἵνα... ἀπαλλαγεῖεν (ρ. ἀπαλλάττομαι)	για να απαλλαγούν
οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι	διότι δεν είχαν την Ελένη, ώστε να την επιστρέψουν
οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες	οὔτε τους πίστευαν οἱ Ἕλληνες, παρόλο που αυτοί έλεγαν την αλήθεια
ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι	ὅπως ἐγὼ πιστεύω, κατά τη γνώμη μου
τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος (γεν. απόλ. αιτιολ. μτχ.)	επειδὴ ο θεός μηχανευόταν
ὅπως παναλεθρία ἀπολόμενοι (μτχ. αορ. β' ρ. ἀπόλλυμαι)	για να κάνουν με την ολοκληρωτική τους καταστροφή
καταφανές τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι	ολοφάνερο στους ανθρώπους αυτό

Ερμηνευτικά σχόλια

Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν, ἀπέδοντο ἄν αὐτὴν τοῖς Ἕλλησιν οἱ Τρῶες, ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου: Ο Ηρόδοτος συνηθίζει να εκθέτει και τη δική του κρίση για την αλήθεια ἢ ὄχι των διηγήσεων που παραθέτει. Στην προκειμένη περίπτωση δηλώνει ὅτι πείστηκε ἀπὸ τους Αιγύπτιους ιερεῖς για την παρουσία της Ελένης στην Αίγυπτο και ὄχι στην Τροία και δικαιολογεῖ αὐτὴν την εκτίμησή του. Η εκδοχή αὐτὴ ἀπαντᾷ και σε ἄλλα ἔργα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, ὅπως στην Ἑλένη του Ευριπίδη και στην Παλινορθία του Στησιχόρου, ἐνὸς ἐνέπνευσε και νεοέλληνες ποιητές, ὅπως τον Γ. Σεφέρη στο ποίημά του Ἑλένη (βλ. Επίμετρο). Σύμφωνα με μια ἄλλη εκδοχή, αὐτὴ των Περσῶν, οἱ Τρῶες δεν ἀρνήθηκαν ὅτι είχαν στα χέρια τους την Ελένη, υποστήριξαν ὅμως ὅτι δεν ήταν υποχρεωμένοι να την επιστρέψουν, ἀφοῦ και οἱ Ἕλληνες δεν υπέστησαν καμία συνέπεια για την ἀρπαγή της Μήδειας.

Ρωμαϊκό αντίγραφο προτομής του Ηροδότου. Το πρωτότυπο τοποθετείται στο α' μισό του 4ου αι. π.Χ. (Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης).

Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πριάμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ: Ο Πριάμος, ο βασιλιάς της Τροίας, όπως και κάθε ηγέτης άξιός του τίτλου του, δε θα επέτρεπε να κινδυνεύσει ο λαός του μόνο και μόνο για να ικανοποιηθεί η επιθυμία του γιου του Αλεξάνδρου (Πάρι) να ζήσει με την Ελένη. Ο Ηρόδοτος εξηγεί με τη λογική τη μυθολογική-ποιητική παράδοση.

τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος: Μια από τις βασικές ιδέες που διέπουν το ιστορικό έργο του Ηροδότου, με την οποία ερμηνεύει την εξέλιξη των γεγονότων στην ανθρώπινη ζωή και ιστορία, είναι η ενεργή παρέμβαση του θείου στα ανθρώπινα πράγματα, με σκοπό την αποκατάσταση της τάξης μεταξύ θεών και ανθρώπων. Έτσι, και το γεγονός της κατάληψης της Τροίας από τους Έλληνες παρουσιάζεται εδώ ως αποτέλεσμα της θείας βούλησης. Ο Ηρόδοτος κάνει λόγο για θεϊκό φθόνο που εκδηλώνεται, όταν ο άνθρωπος υπερβεί κάποια όρια. Το έγκλημα, κατά τον Ηρόδοτο, δε μένει ατιμώρητο.

Μενέλαος και Ελένη (περ. 600 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης)

Χάλκινο αγαλματίδιο των αρχών του 7ου αι. π.Χ. που πιθανότατα αναπαριστά την Ελένη. Βρέθηκε στο Μενελάιο, το ιερό του Μενελάου στην αρχαία Θεράπνη της Λακωνίας, όπου ο Πανσανίας αναφέρει ότι βρισκόταν ο κοινός τάφος του Μενελάου και της Ελένης. Είναι ίσως το παλαιότερο γυναικείο αγαλματίδιο της ελληνικής τέχνης (Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης).

Ερωτήσεις

1. Πώς τεκμηριώνει ο Ηρόδοτος την άποψη ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία;
2. Πού αποδίδει ο Ηρόδοτος την αδυναμία των Τρώων να πείσουν τους Έλληνες ότι η Ελένη δε βρισκόταν στα χέρια τους;
3. Με ποιο κίνητρο παρεμβαίνει το θεϊον στη διαμάχη Ελλήνων και Τρώων σύμφωνα με τον Ηρόδοτο;
4. Να αναζητήσετε στην *Όδύσσεια* περιπτώσεις τιμωρίας θνητών από θεούς. Διακρίνετε διαφορές μεταξύ Ομήρου και Ηροδότου στον τρόπο παρέμβασης του θείου;
5. Πώς αντιμετωπίζονται τα ανθρώπινα σφάλματα από τον Θεό σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστού;

Η Άννα Συνοδινού ως Ελένη με τον Χορό των γυναικών σε παράσταση της ομώνυμης τραγωδίας του Ευριπίδη από το Εθνικό Θέατρο (1962)

B. Επανάληψη ύλης Ετυμολογίας Β' Γυμνασίου

1. Να σχηματίσετε ουσιαστικά ή επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τα παρακάτω συνθετικά μέρη:

σύν + ἔχω	→ (ουσ.)	_____
ὑπέρ + μέγεθος	→ (επίθ.)	_____
λόχος + ἄγω	→ (ουσ.)	_____
ναῦς + ἄρχω	→ (ουσ.)	_____
ἐπί + οὐρανός	→ (επίθ.)	_____
βαρῦς + θυμός	→ (επίθ.)	_____
ἴσος + βάρος	→ (επίθ.)	_____
ἄξιος + θαυμάζω	→ (επίθ.)	_____
διά + γράφω	→ (ουσ.)	_____

2. Να δοθούν παράγωγα της α.ε. από τις παρακάτω σύνθετες λέξεις. Να εξετάσετε επιπλέον ποια από αυτά χρησιμοποιούνται στη ν.ε. με την ίδια ή παρόμοια σημασία:

ρήματα	ουσιαστικά	ρηματικά επίθετα σε -τος ή -τέος
ἀτυχής →	εὐγενής →	διαβαίνο →
εὐεργέτης →	ἀμελής →	προτιμῶ →
οἰκοδόμος →	ἀντιγράφω →	ἀποδέχομαι →
ἀσθενής →	ἄτακτος →	ἐκλέγω →

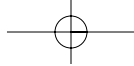
3. Να χωρίσετε τις παρακάτω λέξεις σε κατηγορίες ανάλογα με το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει το α' συνθετικό τους (λέξη κλιτή: ουσιαστικό, επίθετο, ρήμα / λέξη άκλιτη: επίρρημα, πρόθεση, μόριο) και στη συνέχεια να γράψετε τα συνθετικά τους μέρη:

ἡ ἀποβολή, ἡ συγγραφή, ὁ συναγερομός, ὁ εὐγενής, ὁ ἐπιθετικός, ὁ φιλαλήθης, ὁ λιθοβόλος, ὁ δύσβατος, ἡ εὐπρεπής, ἡ διακοπή

4. Να αναλυθούν οι σύνθετες λέξεις στα συνθετικά μέρη τους:

χειροποίητος →	_____	μισάνθρωπος →	_____
λιθοτόμος →	_____	κακοδαίμων →	_____
πολύκαρπος →	_____	δίδραχμον →	_____
ἀκρόπολις →	_____	δημοκρατία →	_____

5. Ποια η μεταφορική σημασία των λέξεων *λιμήν, λάμπω, όδος, λευκός, ύφαινω, φάος-φώς* στη ν.ε.;

Γ. Επανάληψη ύλης Γραμματικής – Σύνταξης Β' Γυμνασίου

1. Να κλίνετε τη φράση *τῶν παρόντων κακῶν* και στους δύο αριθμούς.
2. Να βρείτε τα τριτόκλιτα επίθετα του κειμένου και να γράψετε την ονομαστική ενικού των τριών γενών τους.
3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους των ρημάτων στα πρόσωπα της ευκτικής των χρόνων που ζητούνται:

ρήμα	πρόσωπο	ενεστώτας	αόριστος	παρακείμενος
<i>κινδυνεύω</i>	γ' εν.			
<i>λύω</i>	γ' πληθ.			
<i>γράφω</i>	β' εν.			
<i>νομίζω</i>	α' πληθ.			

4. Να γράψετε τη γενική και δοτική ενικού και πληθυντικού των παρακάτω ουσιαστικών:

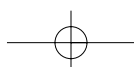
	γεν. εν.	δοτ. εν.	γεν. πληθ.	δοτ. πληθ.
<i>ὁ γραφεύς</i>				
<i>ἡ δρᾶσις</i>				
<i>τὸ πρᾶγμα</i>				
<i>ὁ πατήρ</i>				
<i>ὁ ρήτωρ</i>				
<i>ὁ σωτήρ</i>				
<i>ἡ χελιδών</i>				
<i>ὁ Ἕλληρ</i>				
<i>οἱ Τρῶες</i>				

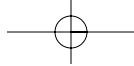
5. Να μεταφέρετε τα ρήματα στους τύπους που ζητούνται:

βλάπτω	α' πληθ. οριστ. αορ. ε.φ.	
παρέχω	γ' εν. υποτ. ενεστ. ε.φ.	
πράττω	β' εν. ευκτ. ενεστ. ε.φ.	
ἀκούω	β' πληθ. προστ. ενεστ. μ.φ.	
κομίζω	γ' πληθ. οριστ. παρακ. μ.φ.	

6. Να βρείτε τα απαρέμφατα των παρακάτω φράσεων και να τα αναγνωρίσετε συντακτικά:

- α. *Δοκεῖ μοι διαφέρειν ἄνηρ τῶν ἄλλων ζώων.*
- β. *Ὅμολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.*
- γ. *Ὅμηρος ἔφη ποιμένα λαῶν εἶναι τὸν ἀγαθὸν στρατηγόν.*
- δ. *Συμβουλευέω ὑμῖν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδὸν ποιεῖσθαι (= να απομακρύνετε).*

7. Να εντοπίσετε τις μετοχές των παρακάτω φράσεων και να τις αναγνωρίσετε συντακτικά:

- α. Σωκράτης φανερός ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.
- β. Οὐδενὸς ἀντιπάλου παρόντος ἐνόμισε καταπράξει ἄν (= ὅτι θα μπορούσε να καταφέρει) τι τῇ πόλει ἀγαθόν.
- γ. Δίκαια λέγοντες πολλοὶ ἄδικα ποιοῦσιν.
- δ. Τῇ ἐπιούσῃ νυκτί (= την επόμενη νύχτα) ἔφθασαν παρελθόντες (= πρόλαβαν να ξεπεράσουν) τὴν τῶν Ἀθηναίων οἰκοδομίαν.
- ε. Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν εἰς Νάξον καὶ Κατάνην διαχειμάσοντες (= για να ξεχειμωνιάσουν).

8. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους τρόπους σύνδεσης (παρατακτική, υποτακτική) ὄρων ή προτάσεων:

- α. Χρήμασιν οὐ μόνον δικαίως ἀλλὰ καὶ ἐλευθερίως ἐχρῆτο.
- β. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπυνθάνοντο ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρα ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων.
- γ. Φημί δεῖν ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι (= να θανατωθούν), ὅτι ἠσέβησαν, ἐμὲ δὲ σώξασθαι, ὅτι μηδὲν ἡμάρτηκα (= δεν ἔχω διαπράξει καμία αδικία).
- δ. Οὐδεὶς ἂν ὄνειδίσαιε (= δε θα κοροΐδευε) τυφλῶ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλέησαι (= θα τον λυπόταν).

9. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς:

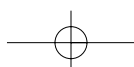
- α. Τοῦτω πολλοὶ τῶν νεωτέρων προσέχουσι τὸν νοῦν (= στρέφουν την προσοχή τους).
- β. Πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἰκανός (= αρκετός) λόγον ἴσον παρασκευάσαι τοῖς τούτων ἔργοις.
- γ. Τύραννος ἐναντίος ἐλευθερία καὶ νόμῳ ἐστίν.
- δ. Οὗτος οὖν ὁ ταῦτα ποιήσας θανάτῳ τῷ ἀλγίστῳ (= με τον πιο επώδυνο) ἀπώλετο, λιμῶ.
- ε. Ἀρίστανδρος, ἀνὴρ Τελμισσεύς, μάντις, θαρρεῖν (= να ἔχει θάρρος) ἐκέλευσεν Ἀλέξανδρον.
- στ. Ἐξέτασιν καὶ δοκιμασίαν ποιεῖται τοῦ Φεραίων ἱππικοῦ.
- ζ. Πολλῶν χρημάτων κρείττων (= ανώτερος) ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος.
- η. Ἡδίστη τῇ γλώττῃ ἀπεκρίνατο (= απάντησε με πολύ γλυκά λόγια).

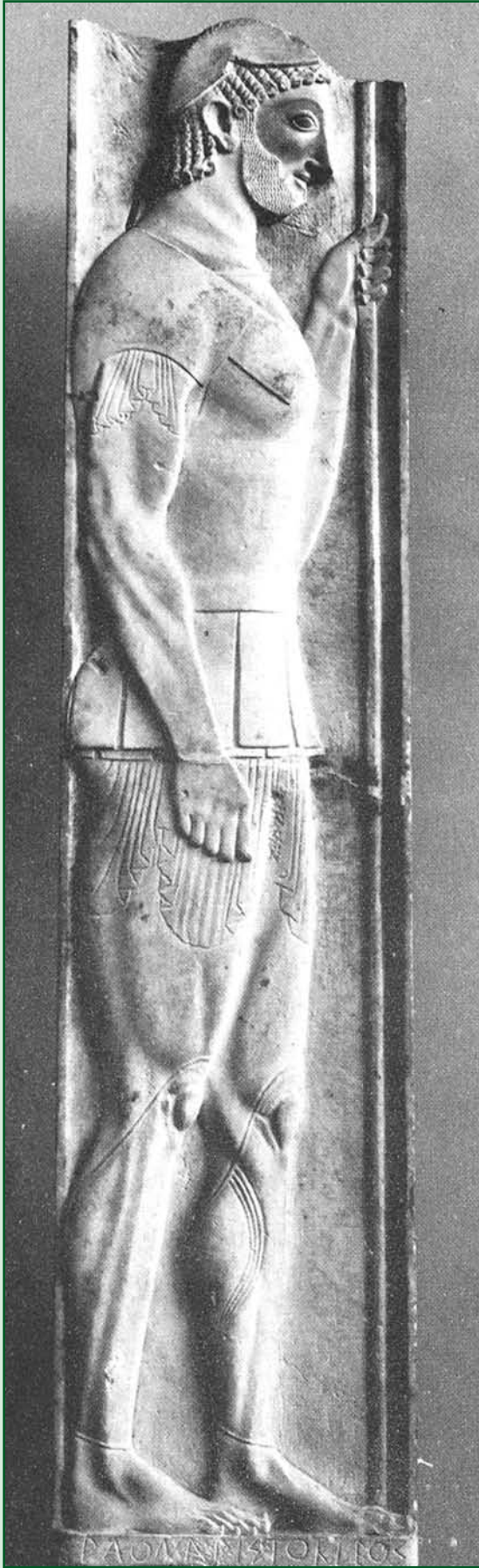
10. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς:

- α. Ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ἐν Πειραιεὶ κινδύνους ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ζηλοῦνται.
- β. Ἐχώρουν (= βιάδιζαν) ἐκ τῶν οἰκιῶν πρὸς αὐτούς.
- γ. Πολλοὶ Ἀθηναῖοι τῷ λιμῶ ἀπέθανον.
- δ. Ταχέως τὸν ποταμὸν διέβαινον.
- ε. Τοῦ αὐτοῦ θέρους οὐ πολλῶ ὕστερον ἀφίκοντο εἰς τὴν χώραν.
- στ. Μόνοι αἱ Ἀμαζόνες ὠπλισμένοι ἦσαν σιδήρῳ.
- ζ. Νομίζω πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτη πρὸς ἀνδρείαν αὔξασθαι.

Ὁ γραμμάτων ἄπειρος οὐ βλέπει βλέπων.

Μένανδρος, Γνώμαι μονόστιχοι 438

Θυσία για την πατρίδα

Α. Κείμενο

Σε περιόδους πολέμου οι Αθηναίοι πραγματοποιούσαν με δημόσια δαπάνη μεγαλοπρεπή τελετή προς τιμήν των νεκρών πολεμιστών. Επιστέγασμα της τελετής αυτής αποτελούσε η εκφώνηση του Έπιτάφιου λόγου από επιφανή άνδρα της πόλης. Το απόσπασμα που θα μελετήσετε προέρχεται από τον Έπιτάφιο –που, πιθανόν, συντέθηκε από τον Λυσία– προς τιμήν των νεκρών του Κορινθιακού πολέμου.

Ὅστε προσήκει τούτους εὐδαιμονεστάτους ἡγεῖσθαι, οἵτινες ὑπὲρ μεγίστων καὶ καλλίστων κινδυνεύσαντες οὕτω τὸν βίον ἐτελεύτησαν, οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῇ τύχῃ οὐδ' ἀναμείναντες τὸν αὐτόματον θάνατον, ἀλλ' ἐκλεξάμενοι τὸν κάλλιστον. Καὶ γὰρ τοὶ ἀγήρατοι μὲν αὐτῶν αἱ μνήμαι, ζηλωταὶ δὲ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱ τιμαί· οἱ πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί, ὑμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετὴν. Καὶ γὰρ τοὶ θάπτονται δημοσίᾳ, καὶ ἀγῶνες τίθενται ἐπ' αὐτοῖς ῥώμης καὶ σοφίας καὶ πλοῦτου, ὡς ἀξίους ὄντας τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότας ταῖς αὐταῖς τιμαῖς καὶ τοὺς ἀθανάτους τιμᾶσθαι. Ἐγὼ μὲν οὖν αὐτοὺς καὶ μακαρίζω τοῦ θανάτου καὶ ζηλῶ, καὶ μόνοις τούτοις ἀνθρώπων οἶμαι κρεῖττον εἶναι γενέσθαι, οἵτινες, ἐπειδὴ θνητῶν σωμάτων ἔτυχον, ἀθάνατον μνήμην διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν κατέλιπον.

Λυσίας, Έπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς 79-81

Η επιτύμβια στήλη του Αριστίωνος
(Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Γλωσσικά σχόλια

ὥστε (μετά από ισχυρό σημείο στίξης)	επομένως
προσῆκει (απρόσ. ρ.)	ταιριάζει
ὁ/ἡ εὐδαιμόνων, τὸ εὐδαιμον	ευτυχισμένος, καλότυχος (πβ. ν.ε.: ευδαιμονία, ευδαιμονισμός)
ἡγέομαι, ἡγοῦμαι	θεωρώ, ηγούμαι (πβ. ν.ε.: ηγέτης, ηγεσία, ηγετικός)
τελευτάω, τελευτῶ	τελειώνω, πεθαίνω (πβ. ν.ε.: τελειωτικός, εντελώς)
τελευτῶ τὸν βίον	πεθαίνω
οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῆ τύχῃ οὐδ' ἀναμείναντες τὸν αὐτόματον θάνατον	χωρίς να εμπιστευτούν τους εαυτούς τους στην τύχη
καὶ γὰρ τοι	οὔτε να περιμένουν τον φυσικό θάνατο
ὁ/ἡ ἀγήρατος, τὸ ἀγήρατον	καὶ γι' αυτό βέβαια
ὁ ζηλωτός, ἡ ζηλωτή, τὸ ζηλωτόν	αγέραστος
οἱ (αναφ. αντων. ὅς, ἦ, ὅ) πενθοῦνται	αξιοζήλευτος
διὰ τὴν φύσιν	αυτοί (μετά από ισχυρό σημείο στίξης) πενθοῦνται
διὰ τὴν ἀρετὴν	λόγω της (θνητής) φύσης τους
δημοσία (δοτικοφανές επίρρ.)	λόγω της γενναιότητάς τους
ἀγῶνες τίθενται ἐπ' αὐτοῖς	με δημόσια φροντίδα
ἡ ῥώμη	καθιερώνονται αγῶνες προς τιμὴν τους
ὡς ἀξιόους ὄντας τοὺς τετελευτηκότας (μτχ. παρακ. ρ. τελευτάω, τελευτῶ)	ἡ δύναμη (πβ. ν.ε.: ρωμαλέος)
ταῖς αὐταῖς τιμαῖς καὶ μακαρίζω	με την ιδέα ότι εἶναι ἀξιοί αυτοί που ἔχουν σκοτωθεῖ
ζηλώω, ζηλῶ	με τις ίδιες τιμές με
τούτοις κρείττον ἔστι (απρόσ. ἔκφρ.)	καλοτυχίζω (πβ. ν.ε.: αξιομακάριστος, μακάριος)
γενέσθαι (απαρ. αορ. β' ρ. γίγνομαι)	ζηλεύω, καλοτυχίζω
κατέλιπον (οριστ. αορ. β' ρ. καταλείπω)	αυτοί ἀξίζαν περισσότερο να ζήσουν
	κληροδότησαν, ἀφησαν πίσω (πβ. ν.ε.: κατάλοιπο, ε-γκαταλείπω)

Ερμηνευτικά σχόλια

Στον **Κορινθιακό πόλεμο** (395-387 π.Χ.) αναμετρήθηκαν οι Σπαρτιάτες, οι Φωκείς και οι Ορχομένιοι από τη μια πλευρά και ο συνασπισμός Αθηναίων, Θηβαίων, Κορινθίων, Αργείων από την άλλη. Ο πόλεμος ίσως να υποκινήθηκε από τον Πέρση βασιλιά Αρταξέρξη, γιατί ο βασιλιάς των Σπαρτιατών Αγησίλαος, που βρισκόταν με τον στρατό του στη Μ. Ασία, σημείωνε απανωτές νίκες εναντίον των Περσών. Η Σπάρτη αναγκάστηκε να ανακαλέσει τον Αγησίλαο στην Ελλάδα, γιατί δεν υπήρχε άλλος στρατηγός ικανός να αντιμετωπίσει τους εχθρούς της. Πράγματι, ο Αγησίλαος το 394 π.Χ. νίκησε στην Κορώνεια τον αντίπαλο συνασπισμό. Ο πόλεμος συνεχίστηκε με μειωμένη ένταση μέχρι το 387 π.Χ., και το 386 π.Χ. υπογράφηκε η Ανταλκίδειος ειρήνη.

ὑπὲρ μεγίστων καὶ καλλίστων: Τα μέγιστα και ευγενέστερα ιδανικά, για τα οποία έπεσαν οι ένδοξοι νεκροί της πόλης, είναι το μεγαλείο και η τιμή της πατρίδας, που εμπνέουν διαχρονικά τους πολεμιστές στα πεδία των μαχών.

ἀγῶνες τίθενται ἐπ' αὐτοῖς ῥώμης καὶ σοφίας καὶ πλούτου: Εκτός από τις επικήδειες τελετές και την εκφώνηση του Ἐπιταφίου, η πολιτεία διοργάνωνε προς τιμὴν των νεκρῶν αγῶνες αθλητικούς, μουσικούς (δηλ. μουσικής και ποίησης) και ιππικούς· οι τελευταίοι ιδιαίτερα ἔδιναν την ευκαιρία στους ευπορότερους να επιδείξουν τον πλούτο τους. Η συνήθεια να τελούνται αθλητικοί αγῶνες προς τιμὴν νεκρῶν επιφανῶν πολεμιστῶν είναι πολύ παλιά· τη συναντάμε ἤδη στην Ἰλιάδα κατά την ταφή του Πατρόκλου.

Η προετοιμασία του πολεμιστή (ερυθρόμορφο αγγείο του Ευθυμίδα, 510-500 π.Χ., Staatliche Antikensammlungen und Glyptothek, Μόναχο)

Ερωτήσεις

1. Ποιοι αξίζουν, σύμφωνα με το κείμενο, να θεωρούνται πραγματικά ευδαίμονες και γιατί;
2. Για ποιους λόγους οι νεκροί πολεμιστές της πόλης θεωρούνται άξιοι ιδιαίτερων τιμών;
3. οἱ πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί, ἱμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετήν: Να σχολιάσετε τη χρήση του σχήματος της αντίθεσης στο απόσπασμα.
4. Σε ποιες περιπτώσεις και με ποιες εκδηλώσεις τιμώνται στις μέρες μας όσοι θυσιάζονται για την πατρίδα; Ποιες ομοιότητες και διαφορές διακρίνετε σε σχέση με όσα αναφέρονται στο κείμενο;

Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

Στις Ενότητες 2-6, με αφορμή το λεξιλόγιο κάθε Ενότητας, θα επαναλάβετε τα κεφάλαια της παραγωγής στην α.ε. τα οποία διδαχθήκατε στην Α' Γυμνασίου.

- ▶ Να συμπληρώσετε την τρίτη στήλη με τις κατάλληλες λέξεις της α.ε. και να γράψετε στην τέταρτη στήλη, όπου χρειάζεται, τι δηλώνουν:

Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα

πρωτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη	παράγωγη λέξη	δηλώνει:
γίγνομαι (θ. γεν-)	-εύς -σις	ὁ γον-εύς	ενέργεια
ἡγέομαι, ἡγοῦμαι	-της -μών		πρόσωπο που ενεργεί πρόσωπο που ενεργεί
θάπτω τίθημι (θ. θε-)	-ή -σις	ἡ ταφ-ή	
τιμάω, τιμῶ	-της -σις -μα	ὁ τιμη-τής	ενέργεια
τρέπω (θ. τροπ-)	-ή -ος		
τυγχάνω (θ. τυχ-)	-η		κατάσταση
φύω	-σις		

Ασκήσεις

1. Να γράψετε ουσιαστικά της α.ε. παράγωγα των ρ. μένω, ἐκλέγω και ποιῶ και να τα εντάξετε σε κατηγορίες ανάλογα με αυτό που δηλώνουν.

2. Να σχηματίσετε σύνθετα της α.ε. με τις λέξεις που δίνονται:

- αὐτός + τέλος → ὁ _____
- αὐτός + χεῖρ → ὁ _____
- αὐτός + σχέδιος → ὁ _____
- αὐτός + ὄραω, ὄρω (θ. μέλλ. ὀπ-) → ὁ _____ (πβ. ν.ε.: ο _____ μάρτυρας)

3. Για καθένα από τα παρακάτω ουσιαστικά της ν.ε. να βρείτε έναν ετυμολογικά συγγενή ρηματικό τύπο από το κείμενο της Ενότητας:

θήκη κατάλοιπο δυστυχία επιτροπή γενεά ουσία κατάλογος ενταφιασμός	_____ _____ _____ _____ _____ _____ _____
---	---

4. Να γράψετε ουσιαστικά και επίθετα της ν.ε. ομόριζα των ρημάτων που δίνονται:

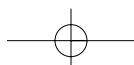
ρήμα	ουσιαστικό	επίθετο
προστίθημι (= προσθέτω)		
παρατίθημι (= παραθέτω)		
ἀνατρέπω		
ὑποτιμάω, -ῶ		
ἐκλέγω		
πάρειμι		

Γ1. Γραμματική

Παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων

Στην πρώτη περίοδο του κειμένου της Ενότητας συναντάμε τους παρακάτω τύπους υπερθετικού βαθμού επιθέτων: *εὐδαιμονεστάτους, μεγίστων, καλλίστων και κάλλιστον.*

- Όπως και στη ν.ε., οι βαθμοί των επιθέτων και των επιρρημάτων είναι: ο **θετικός**, ο **συγκριτικός** και ο **υπερθετικός**.
- Οι δύο τελευταίοι βαθμοί αποτελούν τα **παραθετικά** των επιθέτων και επιρρημάτων. Ο σχηματισμός τους είναι μονολεκτικός και περιφραστικός:

I. Παραθετικά επιθέτων

A. Ομαλά παραθετικά

1. Δευτερόκλιτα επίθετα

Συγκριτικός: **-ό/ώτερος, -ο/ωτέρα, -ό/ώτερον**
π.χ. δικαιότερος, δικαιότερα, δικαιότερον
ιερώτερος, ιερωτέρα, ιερώτερον

Υπερθετικός: **-ό/ώτατος, -ο/ωτάτη, -ό/ώτατον**
π.χ. δικαιότατος, δικαιότατη, δικαιότατον
ιερώτατος, ιερωτάτη, ιερώτατον

- Η επιλογή μεταξύ **-ο-** και **-ω-** για τις καταλήξεις των παραθετικών των δευτερόκλιτων επιθέτων εξαρτάται από το εάν η παραλήγουσα του επιθέτου στο θετικό βαθμό είναι μακρά ή βραχεία. Συγκεκριμένα:

Εάν η **παραλήγουσα** του επιθέτου είναι **μακρά** (π.χ. *ξηρός*), στα παραθετικά του επιθέτου χρησιμοποιείται **-ο-** (*ξηρότερος, ξηρότατος*).

Εάν η **παραλήγουσα** του επιθέτου είναι **βραχεία** (π.χ. *σοφός*), στα παραθετικά του επιθέτου χρησιμοποιείται **-ω-** (*σοφώτερος, σοφώτατος*).

Ειδική περίπτωση αποτελεί η «**θέσει μακρά**» **παραλήγουσα**. Ως θέσει μακρά λογίζεται οποιαδήποτε συλλαβή –ανεξαρτήτως του φωνήεντος που περιέχει– εφόσον ακολουθείται από δύο ή περισσότερα σύμφωνα ή από διπλό σύμφωνο (π.χ. *σεμνός, σεμνότερος, σεμνότατος*).

- Προκειμένου να σχηματίσουμε τα παραθετικά ενός επιθέτου που στην παραλήγουσα του θετικού βαθμού παρουσιάζει δίχρονο φωνήεν (*α, ι, υ*), πρέπει να γνωρίζουμε ποια δευτερόκλιτα επίθετα έχουν το φωνήεν της παραλήγουσας μακρό και ποια βραχύ.

Έχουν το **δίχρονο** της παραλήγουσας **μακρό** τα επίθετα:

- *άνιαρός, ίσχυρός, φιλός, φλύαρος, πρᾶος και λιτός, π.χ. άνιαρότερος, άνιαρότατος.*

- που είναι σύνθετα με β' συνθετικό τα ουσιαστικά *λύπη, κίνδυνος, ψυχή, θυμός, τιμή, νίκη και κῆρος, π.χ. εὐψυχότερος, εὐψυχότατος.*

Έχουν το **δίχρονο** της παραλήγουσας **βραχύ** τα επίθετα που λήγουν σε:

- *ιος, ικος, ιμος, ινος, π.χ. δόκιμος → δοκιμώτερος, δοκιμώτατος.*

- *ακος, αλος, αμος, ανος, ατος, π.χ. δυνατός → δυνατώτερος, δυνατώτατος.*

- *αρος, υρος, χος, π.χ. ἥσυχος → ἥσυχώτερος, ἥσυχώτατος.*

2. Τριτόκλιτα επίθετα σε **-ης, -ης, -ες και -ων, -ων, -ον**

Συγκριτικός: **-έστερος, -εστέρα, -έστερον**
π.χ. εὐσεβέστερος, εὐσεβεστέρα, εὐσεβέστερον
σωφρονέστερος, σωφρονεστέρα, σωφρονέστερον

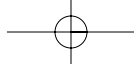
Υπερθετικός: **-έστατος, -εστάτη, -έστατον**
π.χ. εὐσεβέστατος, εὐσεβεστάτη, εὐσεβέστατον
σωφρονέστατος, σωφρονεστάτη, σωφρονέστατον

B. Ανώμαλα παραθετικά

Συγκριτικός: **-(ί)ων, -(ί)ων, -(ι)ον**
π.χ. βελτίων, βελτίων, βέλτιον

Υπερθετικός: **-ιστος, -ίστη, -ιστον**
π.χ. βέλτιστος, βελτίστη, βέλτιστον

□ Ο πίνακας που ακολουθεί περιλαμβάνει τα πλέον εύχρηστα επίθετα που σχηματίζουν ανώμαλα παραθετικά:

θετικός	συγκριτικός	υπερθετικός
ἀγαθός	ὁ, ἡ ἀμείνων, τὸ ἀμεινον ὁ, ἡ βελτίων, τὸ βέλτιον ὁ, ἡ κρείττων, τὸ κρεῖττον ὁ, ἡ λῶων, τὸ λῶον	ἄριστος, -η, -ον βέλτιστος, -η, -ον κράτιστος, -η, -ον λῶστος, -η, -ον
κακός	ὁ, ἡ κακίων, τὸ κάκιον ὁ, ἡ χείρων, τὸ χείρον	κάκιστος, -η, -ον χείριστος, -η, -ον
καλός	ὁ, ἡ καλλίων, τὸ κάλλιον	κάλλιστος, -η, -ον
μέγας	ὁ, ἡ μείζων, τὸ μείζον	μέγιστος, -η, -ον
μικρός	ὁ, ἡ ἐλάττων, τὸ ἔλαττον	ἐλάχιστος, -η, -ον
ὀλίγος	ὁ, ἡ μείων, τὸ μείον	ὀλίγιστος, -η, -ον
πολύς	ὁ, ἡ πλείων, τὸ πλέον	πλείστος, -η, -ον

□ Ο συγκριτικός βαθμός των επιθέτων που σχηματίζουν ανώμαλα παραθετικά κλίνεται όπως το δικατάληκτο τριτόκλιτο επίθετο ὁ/ἡ σῶφρων, τὸ σῶφρον.

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	αρσενικό - θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό - θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	ὁ/ἡ βελτίων	τὸ βέλτιον	οἱ/αἱ βελτιόνες, βελτίους	τὰ βελτίονα, βελτίω
γεν.	του/τῆς βελτίονος	τοῦ βελτίονος	τῶν βελτιόνων	τῶν βελτιόνων
δοτ.	τῶ/τῇ βελτίονι	τῶ βελτίονι	τοῖς/ταῖς βελτίοσι	τοῖς βελτίοσι
αιτ.	τόν/τήν βελτίονα, βελτίω	τὸ βέλτιον	τούς/τάς βελτίονας, βελτίους	τὰ βελτίονα, βελτίω
κλητ.	(ὦ) βέλτιον	(ὦ) βέλτιον	(ὦ) βελτιόνες, βελτίους	(ὦ) βελτίονα, βελτίω

Γ. Περιφραστικοί τύποι παραθετικών

Όλα τα επίθετα (και τα επιρρήματα) μπορούν να σχηματίσουν και περιφραστικά παραθετικά ως εξής:

Συγκριτικός: μᾶλλον + θετικός βαθμός επιθέτου

Υπερθετικός: μάλιστα + θετικός βαθμός επιθέτου
π.χ. εὐδαίμων, **μᾶλλον** εὐδαίμων, **μάλιστα** εὐδαίμων

Δ. Επίθετα που δε σχηματίζουν παραθετικά

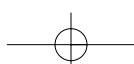
Δε σχηματίζουν παραθετικά τα επίθετα που σημαίνουν: ύλη (π.χ. λίθινος), τόπο (π.χ. θαλάσσιος), χρόνο (π.χ. ἐνιαύσιος = ετήσιος), μέτρο (π.χ. πηχυαῖος), συγγένεια ή καταγωγή (π.χ. πατριός), μόνιμη κατάσταση (π.χ. θνητός, ἀθάνατος).

II. Παραθετικά επιρρημάτων

A. Ομαλά

Συγκριτικός: ταυτίζεται με την αιτιατική ενικού του συγκριτικού βαθμού του επιθέτου στο ουδέτερο γένος, δηλ. έχει την κατάληξη **-τερον**.
π.χ. δικαίως → δικαιότερον

Υπερθετικός: ταυτίζεται με την αιτιατική πληθυντικού του υπερθετικού βαθμού του επιθέτου στο ουδέτερο γένος, δηλ. έχει την κατάληξη **-τατα**.
π.χ. δικαίως → δικαιότατα.

B. Ανώμαλα

□ Τα πιο εύχρηστα ανώμαλα παραθετικά επιρρημάτων είναι τα εξής:

θετικός	συγκριτικός	υπερθετικός
εὖ	ἄμεινον, βέλτιον, κρείττον	ἄριστα, βέλτιστα, κράτιστα
κακῶς	χειρόν, κάκιον	χειρόριστα, κάκιστα
καλῶς	κάλλιον	κάλλιστα
μάλα	μᾶλλον	μάλιστα
ὀλίγον	μείον, ἔλαττον, ἥττον	ὀλίγιστα, ἐλάχιστα, ἥκιστα
πολύ	πλέον	πλεῖστον, πλεῖστα

Γ2. Σύνταξη

Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί – Χρήσεις των πλάγιων πτώσεων

Στην προηγούμενη τάξη διδαχθήκατε γενικά τα είδη των επιρρηματικών προσδιορισμών και τους εμπρόθετους επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

- ✓ Ποιες μετοχές του κειμένου της Ενότητας έχουν επιρρηματική σημασία;
- ✓ Στην ακόλουθη φράση να εντοπίσετε το επίρρημα και να βρείτε τι δηλώνει: *οὕτω τὸν βίον ἐτελεύτησαν.*

Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε:

- ✓ τη δοτική δημοσία, που δηλώνει την επιρρηματική σχέση του τρόπου και προσδιορίζει το ρήμα *θάπτονται*,
- ✓ τη δοτική ταῖς τιμαῖς, που δηλώνει την επιρρηματική σχέση του τρόπου και προσδιορίζει το απαρέμφατο *τιμᾶσθαι*, και
- ✓ τη γενική τοῦ θανάτου, που δηλώνει την επιρρηματική σχέση της αιτίας και προσδιορίζει το ρήμα *μακαρίζω*.

Μερικές από τις πιο συνηθισμένες επιρρηματικές χρήσεις των πλάγιων πτώσεων είναι οι ακόλουθες:

τόπος	γεν.:	<i>Αὐτοῦ</i> (= εκεί) <i>ἐκοιμήθη</i> .
	δοτ.:	<i>Οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι Μαραθῶνι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας προυκινδύνευσαν.</i>
	αιτ.:	<i>Πορεύεται τριάκοντα σταδίους.</i>
χρόνος	γεν.:	<i>Ἐκείνης τῆς νικτὸς οὐδείς ἐκοιμήθη.</i>
	δοτ.:	<i>Τῇ ὕστεραίᾳ τῆς μάχης ἀφίκοντο</i> (= ἔφτασαν την επομένη της μάχης).
	αιτ.:	<i>Ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς.</i>
αιτία	γεν.:	<i>Ζηλῶ σε τοῦ πλούτου.</i>
	δοτ.:	<i>Οἱ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται.</i>
	αιτ.:	<i>Τί ταῦτα μ' ἀνιᾶς οὐδὲν ὠφελουμένη;</i> (= γιατί με στενοχωρεῖς...)
αναφορά	γεν.:	<i>Τί δὲ ἵππων οἶει;</i> <i>Εἶπε δέ μοι πατρός.</i>
	δοτ.:	<i>Γνώμη τῶν ἄλλων προέχομεν</i> (= υπερέχουμε από τους άλλους στην κρίση).
	αιτ.:	<i>Διαφέρομεν ἀλλήλων τὴν φύσιν.</i>
ποσό	γεν.:	<i>Ὁ ἀγρὸς ἑβδομήκοντα μῶν ἐπράθη</i> (= πουλήθηκε).
	δοτ.:	<i>Πολλῶ κρείττον ἔστιν ἐμφανῆς φίλος ἢ χρυσὸς ἀφανῆς.</i>
	αιτ.:	<i>Ἐγκρατές δὲ τῆς πόλεως τὰ πολλὰ τὸ πλῆθος ἔστιν.</i>
τρόπος	δοτ.:	<i>Δημοσία τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται.</i>
	αιτ.:	<i>Τοῦτον τὸν τρόπον σύμμαχοι ἀλλήλοις ἐγένοντο.</i>

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τους τύπους των επιθέτων που ζητούνται στις παρενθέσεις:

συνήθης (ονομ. πληθ. ουδ. συγκρ.)	→	_____
εὐδαίμων (αιτ. εν. ουδ. υπερθ.)	→	_____
σαφής (δοτ. εν. αρσ. υπερθ.)	→	_____
ὑψηλός (ονομ. πληθ. θηλ. συγκρ.)	→	_____
ἐλεήμων (αιτ. πληθ. αρσ. συγκρ.)	→	_____

2. Να μεταφέρετε τα επίθετα στον συγκριτικό βαθμό στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση όπου βρίσκονται: βέβαιον (αρσ.), ἄξιοι, δεινούς, ἀφθόνων (ουδ.), νέαν.

3. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τους κατάλληλους τύπους συγκριτικού και υπερθετικού βαθμού:

τοῦ (καλός)	_____	νεανίου
τῆ (μεγάλη)	_____	ἐλπίδι
τὸν (κακός)	_____	διδάσκαλον
οἱ (πολύς)	_____	πολίται
τάς (ὀλίγη)	_____	τιμάς

4. Να βρείτε τις πλάγιες πτώσεις που λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί και να δηλώσετε την επιρρηματική σχέση που εκφράζουν:

- Ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο.
- Ἐκτῶ δὲ ἔτει Σαμίους καὶ Μιλησίους πόλεμος ἐγένετο περὶ Προίηνην.
- Τοσαύτη σπουδῆ καὶ προθυμίᾳ τότε ἔχώρουν.
- Τί (= γιατί) τηνικάδε ἀφίξει (= ἔχεις ἐρθεὶ τόσο νωρίς), ὦ Κρίτων;

5. Να βρείτε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς των παρακάτω προτάσεων και να δηλώσετε την επιρρηματική σχέση που εκφράζουν:

- Προστάται ὑμεῖς ἐβδομήκοντα ἔτη καὶ τρία τῶν Ἑλλήνων ἐγένεσθε.
- Ἡ κτήσις πιστῶν φίλων ἐστὶν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ.
- Παρὰ ταύτην τὴν πόλιν ἦν πυραμῖς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ἐνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων.
- Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔφοροι ἐπεμψαν πρὸς Δερκυλίδαν, καὶ ἐκέλευον αὐτὸν διαβαίνειν σὺν τῷ στρατεύματι ἐπὶ Καρίαν.
- Ἐν τῷ αὐτῷ θερεὶ μετὰ τὴν Λέσβου ἄλωσιν Ἀθηναῖοι Νικίου στρατηγοῦντος ἐστράτευσαν ἐπὶ Μινώαν τὴν νῆσον.

Ἐγὼ ἠγοῦμαι πόλιν πλείω ξύμπασαν ὀρθομένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην.

Θουκυδίδης, Ἱστορία 2.60

Εγώ πιστεύω ότι ωφελούνται περισσότερο οι πολίτες, όταν η πόλη ευημερεί συνολικά παρά όταν ευτυχεῖ κάθε πολίτης χωριστά, ενώ συνολικά η πόλη δυστυχεῖ.

Μετά τη νίκη τους εναντίον των Αθηναίων στον Πελοποννησιακό πόλεμο οι Συρακούσιοι εξέδωσαν δεκάδραγμα με την κεφαλή της νύμφης Αρέθουσας στην μπροστινή όψη και τέθριππο στην πίσω όψη (Νομισματική Συλλογή Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου Αθήνας).

Η κατοχή της εξουσίας δεν εγγυάται την ευτυχία

Α. Κείμενο

Στο διαλογικό έργο του *Ίερον* ο Ξενοφών (περ. 430-355 π.Χ.) εκθέτει τις αδυναμίες και τα αδιέξοδα του μοναρχικού πολιτεύματος, και μάλιστα όπως τα αντιλαμβάνεται ο ίδιος ο μονάρχης. Συζητώντας με τον λυρικό ποιητή Σιμωνίδα τον Κείο, ο τύραννος των Συρακουσών Ίερον Α' απομυθοποιεί την εικόνα του πανίσχυρου μονάρχη την οποία είναι λογικό να έχει ένας απλός άνθρωπος. Το συμπέρασμα από τον διάλογο είναι ότι η μοναρχία δεν είναι ωφέλιμη ούτε για τον μονάρχη ούτε για τους πολίτες.

Εἰ δὲ σὺ οἶει ὡς πλείω ἔχων τῶν ἰδιωτῶν κτήματα ὁ τύραννος διὰ τοῦτο καὶ πλείω ἀπ' αὐτῶν εὐφραίνεται, οὐδὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ὦ Σιμωνίδη, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀθληταὶ οὐχ ὅταν ἰδιωτῶν γένωνται κρείττονες, τοῦτ' αὐτοὺς εὐφραίνει, ἀλλ' ὅταν τῶν ἀνταγωνιστῶν ἦττους, τοῦτ' αὐτοὺς ἀνιᾶ, οὕτω καὶ ὁ τύραννος οὐχ ὅταν τῶν ἰδιωτῶν πλείω φαίνεται ἔχων, τότε εὐφραίνεται, ἀλλ' ὅταν ἑτέρων τυράννων ἐλάττω ἔχη, τούτῳ λυπεῖται· τούτους γὰρ ἀνταγωνιστὰς ἠγεῖται αὐτῷ τοῦ πλοῦτου εἶναι. Οὐδέ γε θᾶπτόν τι γίνεται τῷ τυράννῳ ἢ τῷ ἰδιώτῃ ᾧ ἐπιθυμεῖ. Ὁ μὲν γὰρ ἰδιώτης οἰκίας ἢ ἀγροῦ ἢ οἰκέτου ἐπιθυμεῖ, ὁ δὲ τύραννος ἢ πόλεων ἢ χώρας πολλῆς ἢ λιμένων ἢ ἀκροπόλεων ἰσχυρῶν [...]. Ἀλλὰ μέντοι καὶ πένητας ὄψει οὐχ οὕτως ὀλίγους τῶν ἰδιωτῶν ὡς πολλοὺς τῶν τυράννων. Οὐ γὰρ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ὀλίγα, ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις· ὥστε τὰ μὲν ὑπερβάλλοντα τὰ ἱκανὰ πολλὰ ἔστι, τὰ δὲ τῶν ἱκανῶν ἐλλείποντα ὀλίγα. Τῷ οὖν τυράννῳ τὰ πολλαπλάσια ἦττον ἱκανὰ ἔστιν εἰς τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα ἢ τῷ ἰδιώτῃ.

Ξενοφῶν, *Ίερον* 4.6-9

Γλωσσικά σχόλια

	οἶμαι	νομίζω, θεωρώ
τῶν ἰδιωτῶν (β' ὀρος σύγκρισης)	εὐφραίνομαι	από τους απλούς πολίτες
	οὐδὲ τοῦτο οὕτως ἔχει	χαίρομαι, ευχαριστιέμαι, ικανοποιούμαι
κρείττονες (συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ ἀγαθός)	ἤττους (συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ μικρός)	οὔτε αυτό είναι έτσι
	ἀνιάω, ἀνιῶ	ανώτεροι
ὅταν... φαίνεται ἔχων (κτγ. μτχ.)	τοῦτῳ λυπεῖται	λιγότερο ικανοί, κατώτεροι
θάπτον (συγκρ. βαθμ. επιρρ. ταχύ ἢ ταχέως)	οὐδέ γε θάπτον τι γίγνεται τῷ τυράννῳ ἢ τῷ ἰδιώτῃ ὧν	ενοχλώ, στενοχωρώ (πβ. ν.ε.: ανία, ανιαρός)
	ἐπιθυμῶ	ὅταν... είναι φανερό ότι έχει
	ὁ οἰκέτης	εξαίτιας αυτού στενοχωριέται
	ὁ/ἡ πένης	γρηγορότερα
ὄψει (ορ. μέλλ. ρ. ὄραω, ὄρῳ)	ὄψει (ορ. μέλλ. ρ. ὄραω, ὄρῳ)	οὔτε βέβαια ο τύραννος αποκτά κάτι από όσα επιθυ-
	οὕτως... ὡς	μεί γρηγορότερα από τον απλό πολίτη
τῷ ἀριθμῷ... πρὸς τὰς χρήσεις	ὑπερβάλλω	ο δούλος του σπιτιού (πβ. ν.ε.: οικιακός)
	τὰ τῶν ἱκανῶν ἐλλείποντα	φτωχός, άπορος, στερημένος
	τὸ δαπάνημα	θα δεις
		τόσο... όσο
		με βάση το πλήθος... με βάση τη χρησιμότητα
		ξεπερνῶ, υπερβαίνω (πβ. ν.ε.: υπερβολή)
		ὄσα υπολείπονται από τα αρεκτά
		η δαπάνη

Ερμηνευτικά σχόλια

ὁ Σιμωνίδης: Ο λυρικός ποιητής Σιμωνίδης ο Κείος χάρη στην ανταπόκριση που έβρισκε η τέχνη του (έγραψε περίφημα επιγράμματα, σκόλια*, επινίκια άσματα, θρήνους και εγκώμια) φιλοξενήθηκε στις αυλές ισχυρών ανδρών της εποχής του. Το 476 π.Χ., στις αρχές της τυραννίδας του Ιέρωνα, ήρθε στις Συρακούσες, πέτυχε τη συμφιλίωση του τυράννου με τον αντίπαλό του Θήρωνα και εξασφάλισε έτσι την εύνοιά του. Ο Σιμωνίδης πέθανε περίπου το 467/466 π.Χ. στον Ακράγαντα της Σικελίας.

οὐ γὰρ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ὀλίγα, ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις: Σύμφωνα με τον Ιέρωνα, ο πλούτος και η συνακόλουθη ευχαρίστηση δεν εξαρτώνται από το πλήθος των αγαθών που έχει στην κατοχή του κάποιος αλλά από τη δυνατότητα που του παρέχουν αυτά να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του.

* Συμποσιακά λυρικά τραγούδια που άδονταν στα επίσημα γεύματα.

Ερωτήσεις

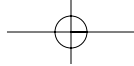
1. Με ποιο κριτήριο μπορεί να θεωρηθεί κανείς πραγματικά πλούσιος σύμφωνα με το κείμενο;
2. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι τύραννοι σύμφωνα με τα λεγόμενα του Ιέρωνα;
3. Συμφωνείτε με τον ισχυρισμό του Ιέρωνα «οὐ γὰρ τῶ ἀριθμῷ... ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις»;
4. Με βάση όσα γνωρίζετε από τα μαθήματα της Ιστορίας και της Πολιτικής και Κοινωνικής Αγωγής, να συζητήσετε την εξέλιξη των όρων «τύραννος» και «τυραννία» από την αρχαιότητα μέχρι τη σημερινή εποχή.

Αναπαράσταση του κράνους που αφιέρωσε ο Ιέρων Α' στην Ολυμπία μετά τη νίκη του στη ναυμαχία της Κύμης εναντίον των Τυρρηγών, θέλοντας να δώσει πανελλήνιο χαρακτήρα στο γεγονός.

Το θέατρο των Συρακουσών είναι ένα από τα μεγαλύτερα του αρχαίου κόσμου. Χτίστηκε από τον τύραννο Ιέρωνα Α' το 470 π.Χ.

Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

- ▶ Να συμπληρώσετε την τρίτη στήλη με τις κατάλληλες λέξεις της α.ε.:

Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα και από άλλα ουσιαστικά

πρωτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη	παράγωγο ουσιαστικό
ἀγαθός	-ότης	
ἀναγκαῖος	-ότης	
ἄξιος	-ία	
ἕτερος	-ότης	
ἰκανός	-ότης	
μικρός	-ότης	
οἰκία	-ίδιον	
οἶκος	-έτης	
	-ίσκος	
πόλις	-της	
	-ίδιον	

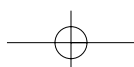
Ασκήσεις

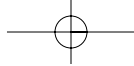
1. Να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά της α.ε. από τα επίθετα *εὐδαίμων*, *σοφός* και *πλείων* (γεν. *πλείονος*).
2. Να σημειώσετε δίπλα στα παραγόμενα από ρήματα ουσιαστικά του πίνακα τι δηλώνει το καθένα. Θυμηθείτε όσα επαναλάβατε στην προηγούμενη Ενότητα:

παράγωγο ουσιαστικό	δηλώνει:
<i>χρησις</i>	
<i>δαπάνη</i>	
<i>κτῆμα</i>	
<i>ὄλεθρος</i>	
<i>ἀθλητής</i>	

3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με λέξεις ομόρριζες της λ. *οἰκία* στην α.ε. ανάλογα με το τι δηλώνουν:

πρόσωπο που ενεργεί	ενέργεια	αποτέλεσμα ενέργειας	τόπος	ουσιαστικό παράγωγο του επιθ. <i>οἰκείος</i>
ὁ	ἦ	τὸ	τὸ	ἦ
ὁ				

4. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με α' συνθετικό το επίθετο *ταχύς*, ώστε να αποδώσετε τη σημασία των παρακάτω φράσεων:

α. αυτός που αναπτύσσεται με εντατικό ρυθμό	→	_____
β. αυτός που πλέει με μεγάλη ταχύτητα	→	_____
γ. η γρήγορη αποστολή δεμάτων, εμπορευμάτων	→	_____
δ. η πληρωμή λογαριασμών μέσω Ταχυδρομείου	→	_____
ε. η παθολογική επιτάχυνση των παλμών της καρδιάς	→	_____

Γ. Γραμματική

Τα συνηρημένα ρήματα

- ♦ Να παρατηρήσετε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους του κειμένου της Ενότητας: *λυπείται, ήγειται, επιθυμεί, δοκεί*. Οι καταλήξεις τους μοιάζουν με τις αντίστοιχες καταλήξεις των βαρύτονων ρημάτων, διαφέρει όμως ο τονισμός τους. Πρόκειται για τα **συνηρημένα** ή **περισπώμενα** ρήματα.
- ♦ **Συνηρημένα** είναι τα φωνηεντόληκτα ρήματα των οποίων ο χαρακτήρας *-α-*, *-ε-* ή *-ο-* συγχωνεύεται (συναιρείται) με το ακόλουθο του φωνήεν της κατάληξης. Αυτή η συγχώνευση ονομάζεται **συναίρεση** (πβ. ν.ε.: *αγαπάει, αγαπά*). Αλλιώς αποκαλούνται **περισπώμενα**, γιατί στο α' ενικό πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα ε.φ. παίρνουν περισπωμένη.

Οι τάξεις των συνηρημένων

Διακρίνουμε τρεις τάξεις συνηρημένων με βάση τον χαρακτήρα τους:

α' τάξη → χαρακτήρας *-α-*, π.χ. *τιμάω, τιμῶ*.

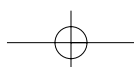
β' τάξη → χαρακτήρας *-ε-*, π.χ. *ποιέω, ποιῶ*.

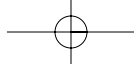
γ' τάξη → χαρακτήρας *-ο-*, π.χ. *δηλόω, δηλῶ*.

Διαδικασία σχηματισμού συνηρημένων ρημάτων

Οι συναιρέσεις αφορούν μόνο τον ενεστώτα και τον παρατατικό σε όλες τις εγκλίσεις τους.

- ♦ Γράφουμε και τονίζουμε σύμφωνα με όσα ισχύουν στα βαρύτονα ρήματα την ασυναίρετη μορφή του ρήματος, π.χ. *τιμάω, τιμάεις, τιμάει, τιμάομεν, τιμάετε, τιμάουσι(ν)*.
- ♦ Κατόπιν συναιρούμε τον χαρακτήρα με το φωνήεν ή τη δίφθογγο της κατάληξης που ακολουθεί αμέσως μετά, σύμφωνα με τον πίνακα συναιρέσεων της τάξης στην οποία ανήκει το ρήμα, π.χ. *τιμάετε* → *τιμᾶτε*.
- ♦ Προσοχή στον σχηματισμό του απαρεμφάτου ενεργητικού ενεστώτα: σχηματίζεται με την αρχαιότερη κατάληξη *-εν* και όχι με την *-ειν*! Γι' αυτό και στην α' τάξη συνηρημένων το απαρέμφατο δεν παίρνει υπογεγραμμένη (*τιμᾶν*).

Η θέση του τόνου

- α) Αν στον ασυναίρετο τύπο ο τόνος δε βρίσκεται σε μία από τις συναιρούμενες συλλαβές, μένει στη θέση που ήταν και όποιος ήταν, π.χ. *ἐσκόπεον* → *ἐσκόπουν*.
- β) Αν στον ασυναίρετο τύπο ο τόνος βρίσκεται σε μία από τις συναιρούμενες συλλαβές, τότε τονίζεται η συλλαβή που προήλθε από τη συναίρεση, π.χ. *σκοπέω* → *σκοπῶ*.

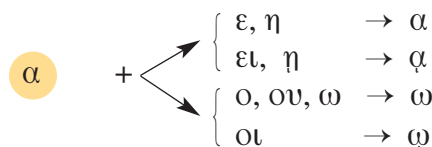
Το είδος του τόνου

Αν η συλλαβή που προέρχεται από τη συναίρεση βρίσκεται:

- α) στην προπαρλήγουσα, οξύνεται, π.χ. *ἐσκοπέομεθα* → *ἐσκοπούμεθα*.
- β) στην παραλήγουσα, παίρνει περισπωμένη, εφόσον η λήγουσα είναι βραχύχρονη, διαφορετικά οξύνεται, π.χ. *σκοπέετε* → *σκοπεῖτε*, αλλά *σκοπεέτω* → *σκοπεῖτω*.
- γ) στη λήγουσα, περισπάται, π.χ. *σκοπέω* → *σκοπῶ*.

Α' τάξη συνηρημένων ρημάτων (-άω, -ῶ)

Οι συναιρέσεις

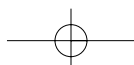
- Εφαρμόζοντας τις συναιρέσεις της α' τάξης και τις γενικές οδηγίες σχηματισμού των συνηρημένων ρημάτων να συμπληρώσετε τους ακόλουθους πίνακες:

Ενεστώτας ε.φ.

	οριστική	υποτακτική
α' εν.	(ἀνιά-ω) ἀνιῶ	(ἀνιά-ω) ἀνιῶ
β' εν.	(ἀνιά-...)	(ἀνιά-...)
γ' εν.	(ἀνιά-...)	(ἀνιά-...)
α' πληθ.	(ἀνιά-...)	(ἀνιά-...)
β' πληθ.	(ἀνιά-...)	(ἀνιά-...)
γ' πληθ.	(ἀνιά-...)	(ἀνιά-...)

	ευκτική	προστακτική
α' εν.	(ἀνιά-οιμι) ἀνιῶμι	—
β' εν.	(ἀνιά-.....)	(ἀνιά-ε) ἀνία
γ' εν.	(ἀνιά-.....)	(ἀνιά-....)
α' πληθ.	(ἀνιά-.....)	—
β' πληθ.	(ἀνιά-.....)	(ἀνιά-....)
γ' πληθ.	(ἀνιά-.....)	(ἀνιά-....)

απαρέμφατο: (ἀνιά-εν), **μετοχή** (ονομ. εν. ουδ.): (ἀνιά-.....)

Παρατατικός ε.φ.

οριστική				
α' εν.	(ἡνία-ον)	ἡνίων	α' πληθ.	(ἡνιά-...)
β' εν.	(ἡνία)	β' πληθ.	(ἡνιά-...)
γ' εν.	(ἡνία)	γ' πληθ.	(ἡνιά-...)

Ενεστώτας μ.φ.

	οριστική	υποτακτική
α' εν.	(ἀνιά-ομαι) ἀνιῶμαι	(ἀνιά-ομαι) ἀνιῶμαι
β' εν.	(ἀνιά-.....)	(ἀνιά-.....)
γ' εν.	(ἀνιά-.....)	(ἀνιά-.....)
α' πληθ.	(ἀνία-.....)	(ἀνία-.....)
β' πληθ.	(ἀνιά-.....)	(ἀνιά-.....)
γ' πληθ.	(ἀνιά-.....)	(ἀνιά-.....)

	ευκτική	προστακτική
α' εν.	(ἀνία-οίμην) ἀνιῶμην	—
β' εν.	(ἀνιά-.....)	(ἀνιά-ου) ἀνιῶ
γ' εν.	(ἀνιά-.....)	(ἀνία-....)
α' πληθ.	(ἀνία-.....)	—
β' πληθ.	(ἀνιά-.....)	(ἀνιά-....)
γ' πληθ.	(ἀνιά-.....)	(ἀνία-....)

απαρέμφατο: (ἀνιά-.....)....., **μετοχή** (ονομ. εν. θηλ.): (ἀνία-.....)

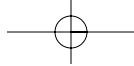
Παρατατικός μ.φ.

οριστική				
α' εν.	(ἡνία-όμην)	ἡνιῶμην	α' πληθ.	(ἡνία-.....)
β' εν.	(ἡνιά-.....)	β' πληθ.	(ἡνιά-.....)
γ' εν.	(ἡνιά-.....)	γ' πληθ.	(ἡνιά-.....)

➔ Παρατηρήσεις

- ♦ Τα συνηρημένα ρήματα της πρώτης τάξης σχηματίζουν τους υπόλοιπους χρόνους κατά τα βαρύτενα φωνηεντόληκτα, αφού προηγουμένως τρέφουν τον χαρακτήρα τους -α- σε -η-, π.χ. τιμάω, τιμῶ → τιμή-σω, ἐτίμη-σα, τετίμη-κα, ἐτετίμη-κειν. Εξαιρέση αποτελούν όσα πριν από τον χαρακτήρα -α- έχουν -ε-, -ι- ή -ο-, τα οποία διατηρούν το -α-, π.χ. ἀνιῶ → ἀνιά-σω, ἡνία-σα.
- ♦ Τα ρήματα ζῶ, πεινῶ, διψῶ, χρῶμαι έχουν χρονικό χαρακτήρα -η- και όχι -α-. Κλίνονται κατά τα εις -άω, αλλά έχουν -η- και -η- όπου τα ρήματα σε -άω έχουν -α- και -α- αντίστοιχα, π.χ. ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζῶσι.

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τους τύπους του ρ. κοιμῶμαι που ζητούνται:

- ονομ. πληθ. αρσ. γεν. μτχ. ενεστ. → _____
- α' πληθ. οριστ. ενεστ. → _____
- απαρ. ενεστ. → _____
- γ' εν. ευκτ. ενεστ. → _____
- β' εν. προστ. ενεστ. → _____

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με τη γραμματική αναγνώριση των παρακάτω τύπων:

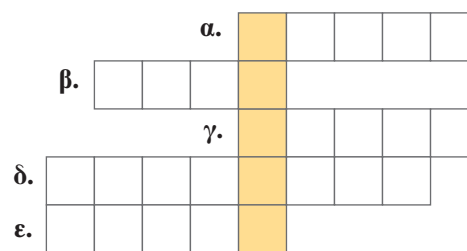
- προσεδόκα → _____
- προσοδοκάτω → _____
- νικᾶν → _____
- νικῶεν → _____
- τιμάσθω → _____
- τιμῶν → _____

3. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β' (δύο στοιχεία της στήλης Β' περισσεύουν):

Α'	Β'
1. ἀγαπῶμεν	α. ονομ. εν. αρσ. γεν. μτχ. ενεστ. ε.φ.
2. ἀπαντῶεν	β. απαρ. ενεστ. ε.φ.
3. γελᾶν	γ. γ' εν. προστ. ενεστ. ε.φ.
4. ἐξαπατᾶται	δ. γ' πληθ. ευκτ. ενεστ. ε.φ.
5. ἐρωτῶν	ε. απαρ. ενεστ. μ.φ.
6. συναντάτω	στ. α' πληθ. οριστ. ή υποτ. ενεστ. ε.φ.
7. ὀρᾷσθαι	ζ. γ' εν. οριστ. ή υποτ. ενεστ. μ.φ.
	η. γ' εν. οριστ. ενεστ. ε.φ.
	θ. γ' εν. προστ. ενεστ. μ.φ.

4. Συμπληρώνοντας τις λέξεις που ζητούνται στα αντίστοιχα τετραγωνίδια θα σχηματίσετε το απαρέμφατο συνηρημένου ρήματος στην έγχρωμη στήλη:

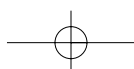
- α. β' εν. προστ. ενεστ. ε.φ. ρ. σιωπάω, -ῶ.
- β. γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ε.φ. ρ. ἔάω, -ῶ.
- γ. β' εν. οριστ. ενεστ. μ.φ. ρ. γεννάω, -ῶ.
- δ. γ' εν. υποτ. ενεστ. μ.φ. ρ. αἰτιάομαι, -ῶμαι.
- ε. γ' πληθ. οριστ. παρατ. ε.φ. ρ. δρᾶω, -ῶ.

Ἄλλ' ἢ τυραννὶς πολλὰ τ' ἄλλ' εὐδαιμονεῖ / κᾶξεστιν αὐτῇ δρᾶν λέγειν θ' ἃ βούλεται.

Σοφοκλῆς, Ἄντιγόνη στ. 506-507

Αλλά ο τύραννος έχει και πολλά άλλα προνόμια και μπορεί να λέει και να κάνει ό,τι θέλει.

Ρωμαϊκό αντίγραφο του χαμένου αγάλματος της θεάς Ειρήνης που κατασκεύασε ο Κηφισόδοτος μετά τη βραχύβια ειρήνη του 375/4 π.Χ. Η θεά κρατά στο χέρι της τον μικρό Πλούτο (Γλυπτοθήκη Μονάχου).

Τα πλεονεκτήματα της ειρήνης

Α. Κείμενο

Λίγο μετά το τέλος του Συμμαχικού πολέμου (357-355 π.Χ.), που αποτέλεσε την αφορμή διάλυσης της Β' Αθηναϊκής Συμμαχίας, ο Ισοκράτης με τον λόγο *Περί ειρήνης* προσπαθεί να πείσει τους Αθηναίους να συνάψουν ειρήνη με τους πρώην συμμάχους τους και, κατ' επέκταση, με όλους τους Έλληνες. Κατά την άποψή του οι Αθηναίοι έχουν πολύ περισσότερα να ωφεληθούν, εάν εγκαταλείψουν τις ηγεμονικές βλέψεις τους, σεβαστούν την αυτονομία των ελληνικών πόλεων και εργαστούν για την κοινή προκοπή.

Ἄρ' οὖν ἂν ἐξαρκέσειεν ἡμῖν, εἰ τὴν τε πόλιν ἀσφαλῶς οἰκοῖμεν καὶ τὰ περὶ τὸν βίον εὐπορώτεροι γιγνοίμεθα καὶ τὰ τε πρὸς ἡμᾶς αὐτοῖς ὁμονοοῖμεν καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκιμοῖμεν; Ἐγὼ μὲν γὰρ ἠγοῦμαι τούτων ὑπαρξάντων τελέως τὴν πόλιν εὐδαιμονήσειν. Ὁ μὲν τοίνυν πόλεμος ἀπάντων ἡμᾶς τῶν εἰρημένων ἀπεστέρηκεν· καὶ γὰρ πενεστέρους ἐποίησεν καὶ πολλοὺς κινδύνους ὑπομένειν ἠνάγκασεν καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαβέβληκεν καὶ πάντας τρόπους τεταλαιπώρηκεν ἡμᾶς. Ἦν δὲ τὴν εἰρήνην ποιησώμεθα, [...] μετὰ πολλῆς μὲν ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν, ἀπαλλαγέντες πολέμων καὶ κινδύνων καὶ ταραχῆς, [...] καθ' ἑκάστην δὲ τὴν ἡμέραν πρὸς εὐπορίαν ἐπιδώσομεν, [...] ἀδεῶς γεωργοῦντες καὶ τὴν θάλατταν πλέοντες καὶ ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις ἐπιχειροῦντες αἱ νῦν διὰ τὸν πόλεμον ἐκλελοίπασιν. Ὀψόμεθα δὲ τὴν πόλιν διπλασίας μὲν ἢ νῦν τὰς προσόδους λαμβάνουσαν, μεστὴν δὲ γιγνομένην ἐμπόρων καὶ ξένων καὶ μετοίκων, ὧν νῦν ἐρήμη καθέστηκεν. Τὸ δὲ μέγιστον· συμμάχους ἔξομεν ἅπαντας ἀνθρώπους, οὐ βεβιασμένους, ἀλλὰ πεπεισμένους.

Ἴσοκράτης, *Περί ειρήνης* 19-21

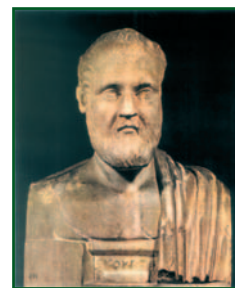
Γλωσσικά σχόλια

ἄρα (ερωτηματικό)	άραγε
ἔξαρκέσειεν ἄν (δυν. ευκτ. αορ. του απρόσ. ρ. ἔξαρκεῖ)	θα αρκούσε, θα ήταν αρκετό
ὁ/ἡ εὖπορος, τὸ εὖπορον	εύπορος, πλούσιος
(εἰ) τὰ τε πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ὁμονοοῖμεν (ρ. ὁμονοέω, ὁμονοῶ)	και (να) έχουμε ομόνοια μεταξύ μας
(εἰ) παρὰ τοῖς Ἑλλησιν εὐδοκιμοῖμεν (ρ. εὐδοκιμέω, εὐδοκιμῶ)	(να) χαίρουμε εκτιμήσεως μεταξύ των Ελλήνων
τούτων ὑπαρξάντων	αν γίνουν αυτά
τελέως	πλήρως, ολοκληρωτικά
τὰ εἰρημένα (μτχ. πρκ. ρ. λέγομαι)	αυτά που έχουν λεχθεί
καὶ γάρ	και πράγματι, γιατί πράγματι
πενεστέρους (συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ/ἡ πένης)	φτωχότερους (πβ. ν.ε.: πενία, λεξιπενία)
ὑπομένο	αντέχω, ανέχομαι (πβ. ν.ε.: υπομονή)
διαβέβληκεν (ρ. διαβάλλω)	έχει διαβάλει / συκοφαντήσει (πβ. ν.ε.: διαβολή, διαβλητός)
ἦν	εάν
ἀπαλλαγέντες (μτχ. παθ. αορ. β' ρ. ἀπαλλάττομαι)	αφού απαλλαγούμε (πβ. ν.ε.: απαλλαγή, απαλλακτικός)
ἢ ταραχή	η διχόνοια
καθ' ἐκάστην δὲ τὴν ἡμέραν	και κάθε μέρα, και καθημερινά
πρὸς εὖποριαν ἐπιδώσομεν (οριστ. μέλλ. ρ. ἐπιδίδωμι)	θα γινόμαστε πιο εύποροι
ἀδεῶς	χωρίς φόβο
γεωργέω, γεωργῶ	καλλιεργώ τη γη, ασχολούμαι με τη γεωργία
ἐπιχειροῦντες ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις	ασχολούμενοι με τα άλλα επαγγέλματα
ἐκλελοίπασιν (οριστ. παρακ. ρ. ἐκλείπω)	έχουν εκλείψει (πβ. ν.ε.: υπόλοιπο, ἔλλειψη)
ὀψόμεθα (οριστ. μέλλ. ρ. ὄραω, ὄρῶ)	θα δούμε (πβ. ν.ε.: ὄψη, οπτικός, μάτι < ὀμμάτιον)
ἦ νῦν	απ' ὅτι τώρα
ἢ πρόσοδος	το έσοδο
ὁ μεστός, ἡ μεστή, τὸ μεστόν	γεμάτος (πβ. ν.ε.: μεστός, μεστώνω)
ὧν νῦν ἐρήμη καθέστηκεν (οριστ. παρακ. ρ. καθίσταμαι)	από τους οποίους τώρα έχει ερημωθεί
τὸ δὲ μέγιστον	και το σημαντικότερο
ἔξομεν (οριστ. μέλλ. ρ. ἔχω)	θα έχουμε
βιάζομαι	εξαναγκάζομαι
πεπεισμένους (μτχ. παρακ. ρ. πείθομαι)	έχοντας πειστεί, με τη θέλησή τους

Ερμηνευτικά σχόλια

**‘Ο μὲν τοίνυν πόλεμος πάντων ἡμᾶς τῶν εἰρημένων ἀπεστέ-
ρηκεν:** Ο *Περὶ εἰρήνης* λόγος του Ισοκράτη συντάχθηκε λίγο
μετά την έναρξη του Συμμαχικού πολέμου και πιθανότατα κυκλοφόρησε ως πολιτικό φυλ-
λάδιο στην Αθήνα. Τον Συμμαχικό πόλεμο διεξήγαγαν οι Αθηναῖοι εναντίον των Ροδίων,
των Χίων και των Κώων, που είχαν αποστατήσει από τη Β' Αθηναϊκή Συμμαχία αρνούμε-
νοι να καταβάλουν τις υπέρογκες συμμαχικές εισφορές (*συντάξεις*) που απαιτούσαν οι
Αθηναῖοι. Όλοι αυτοί μαζί με τους Βυζαντίους συμάχησαν με τον σατράπη της Καρίας
Μαύσωλο. Η έκβαση του πολέμου ήταν ολέθρια για τους Αθηναίους και σήμανε τη διά-
λυση της Συμμαχίας.

*Ο Ισοκράτης (ρωμαϊ-
κό αντίγραφο προτο-
μής του 4ου αι. π.Χ.,
Εθνικό Αρχαιολογι-
κό Μουσείο Νεαπό-
λεως)*

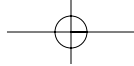
Ερωτήσεις

1. Ποιες είναι, κατά τον Ισοκράτη, οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ευδαιμονία της Αθήνας;
2. Ποια είναι η ευεργετική επίδραση της ειρήνης και ποιες οι αρνητικές συνέπειες του πολέμου στην οικονομική ανάπτυξη και, γενικότερα, στην ευημερία μιας πόλης;
3. *συμμάχους ἔξομεν ἅπαντας ἀνθρώπους, οὐ βεβιασμένους, ἀλλὰ πεπεισμένους:* Πώς συμβάλλει η ελεύθερη βούληση στον σχηματισμό και στη λειτουργία μιας συμμαχίας, σύμφωνα με τον Ισοκράτη;
4. Με βάση όσα γνωρίζετε από το μάθημα της Ιστορίας για τη συμπεριφορά των Αθηναίων προς τους συμμάχους τους, να κρίνετε τον ισχυρισμό του Ισοκράτη ότι όλοι οι Έλληνες θα θελήσουν να συμμαχήσουν με τους Αθηναίους, εάν αυτοί μεταβάλουν τη στάση τους προς αυτούς.

Στη ζωφόρο του Παρθενώνα, δίπλα στα μυθολογικά θέματα, ο Φειδίας επέλεξε να αναπαραστήσει την πραγματικά μεγαλειώδη πομπή των Παναθηναίων, θέλοντας έτσι να εξυμνήσει την ειρηνική δημιουργία και την αξία της αθηναϊκής δημοκρατίας (Αθήνα, Μουσείο Ακροπόλεως).

Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

- Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα που ακολουθεί με τις κατάλληλες λέξεις της α.ε.:

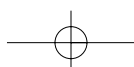
Επίθετα παράγωγα από ρήματα

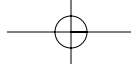
πρωτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη	παράγωγο επίθετο
ἀναγκάζω	-τικός	
βάλλω	-τός	βλη-τός
γεωργέω, γεωργῶ	-ικός -τέος (συνήθ. ουδ.)	
γίγνομαι (θ. γεν-)	-τικός	
δίδωμι (θ. δο-)	-τός -τικός	
ἔχω	-ρός	ἔχυ-ρός, ὄχυ-ρός
(θ. σχ-)	-τικός	
λαμβάνω	-τός	ληπ-τός
(θ. ληπ-)	-τέος -τικός	
μένω	-τός	
ὄραω, ὄρῶ	-τός	όρα-τός
(θ. ὀπ-)	-τικός	
πείθω	-τικός	
(θ. πιθ-)	-τήριος -ανός	
ποιέω, ποιῶ	-τός	
σφάλλω	-ής	ἀ-σφαλ-ής

Ασκήσεις

1. Να δώσετε τη σημασία των επιθέτων σε **-τος** και **-τέος** που συναντήσατε στον παραπάνω πίνακα.
2. Να γράψετε ομόρριζα επίθετα με τα ρήματα του πίνακα (απλά ή σύνθετα):

ρήμα	επίθετα α.ε.	επίθετα ν.ε.
ἐπιθυμέω, ἐπιθυμῶ		
φαίνω		
ἠγέομαι, ἠγοῦμαι		
ἐργάζομαι		
βούλομαι		

3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με νεοελληνικά παράγωγα ουσιαστικά και επίθετα των ρημάτων της α.ε. που σας δίνονται. Στη συνέχεια να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων με την κατάλληλη λέξη:

ρήμα	ουσιαστικά	επίθετα
ὑπομένω		
ἐπιμένω		
ἐμμένω		
ἐπιδίδωμι		
στερέω, στερῶ		
ἀπαλλάσσω		
ἀνταλλάσσω		

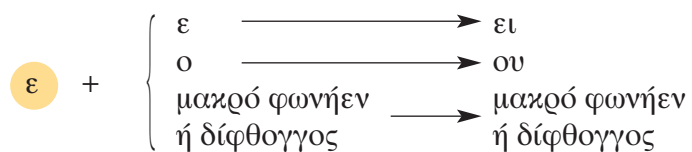
- α. Η _____ που επιδεικνύει στην υποστήριξη της πρότασής του αποκλείει κάθε συνεννόηση.
 β. Στο σχολείο μας έγινε _____ μαθητών με μαθητές από τη Γαλλία στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού προγράμματος.
 γ. Η _____ των μαθητών μας στις φετινές εξετάσεις ήταν πολύ ικανοποιητική.
 δ. Με _____ και _____ μπορεί κανείς να πετύχει τον στόχο του.
 ε. Ο εισαγγελέας πρότεινε την _____ του κατηγορουμένου λόγω αμφιβολιών.
 στ. Σε όσους καταδικάζονται για σοβαρά πολιτικά αδικήματα επιβάλλεται _____ των πολιτικών δικαιωμάτων τους.

Γ. Γραμματική

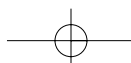
Β' τάξη συνηρημένων ρημάτων (-έω, -ῶ)

Οι τύποι *οἰκοῖμεν*, *ὁμονοοῖμεν* και *εὐδοκιοῖμεν* του κειμένου της Ενότητας ανήκουν στη β' τάξη συνηρημένων ρημάτων σε -έω, -ῶ. Η κλίση του ενεστώτα και του παρατατικού της τάξης αυτής απαιτεί τη γνώση των ακόλουθων συναιρέσεων:

Οι συναιρέσεις

- Εφαρμόζοντας τις συναιρέσεις της β' τάξης και τις γενικές οδηγίες σχηματισμού των συνηρημένων ρημάτων να συμπληρώσετε τους ακόλουθους πίνακες:

Ενεστώτας ε.φ.

	οριστική	υποτακτική
α' εν.	(ποιέ-ω) ποιῶ	(ποιέ-ω) ποιῶ
β' εν.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-.....)
γ' εν.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-.....)
α' πληθ.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-.....)
β' πληθ.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-.....)
γ' πληθ.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-.....)

	ευκτική	προστακτική
α' εν.	(ποιέ-οιμι) ποιοῖμι	—
β' εν.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-ε) ποιεί
γ' εν.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-....)
α' πληθ.	(ποιέ-.....)	—
β' πληθ.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-....)
γ' πληθ.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-....)

απαρέμφατο: (ποιέ-εν), **μετοχή** (ονομ. εν. αρσ.): (ποιέ-...)

Παρατατικός ε.φ.

οριστική			
α' εν.	(ἐποίη-ον) ἐποίουν	α' πληθ.	(ἐποιέ-.....)
β' εν.	(ἐποίη-....)	β' πληθ.	(ἐποιέ-.....)
γ' εν.	(ἐποίη-....)	γ' πληθ.	(ἐποιέ-.....)

Ενεστώτας μ.φ.

	οριστική	υποτακτική
α' εν.	(ποιέ-ομαι) ποιούμαι	(ποιέ-ομαι) ποιῶμαι
β' εν.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-.....)
γ' εν.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-.....)
α' πληθ.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-.....)
β' πληθ.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-.....)
γ' πληθ.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-.....)

	ευκτική	προστακτική
α' εν.	(ποιέ-οίμην) ποιοίμην	—
β' εν.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-ου) ποιού
γ' εν.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-....)
α' πληθ.	(ποιέ-.....)	—
β' πληθ.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-....)
γ' πληθ.	(ποιέ-.....)	(ποιέ-....)

απαρέμφατο: (ποιέ-.....), **μετοχή** (ονομ. εν. ουδ.): (ποιέ-.....)

Παρατατικός μ.φ.

οριστική			
α' εν.	(έποιε-όμην) έποιούμην	α' πληθ.	(έποιε-.....)
β' εν.	(έποιέ-.....)	β' πληθ.	(έποιέ-.....)
γ' εν.	(έποιέ-.....)	γ' πληθ.	(έποιέ-.....)

► Παρατηρήσεις

- ♦ Τα συνηρημένα ρήματα β' τάξης σχηματίζουν τους υπόλοιπους χρόνους κατά τα βαρύτονα φωνηεντόληκτα, αφού προηγουμένως τρέψουν τον χαρακτήρα τους -ε- σε -η-, π.χ. ποιέω, ποιῶ → ποιή-σω, έποίη-σα, πεποίη-κα, έπεποιή-κειν.
- ♦ Τα ρήματα σε -έω με μονοσύλλαβο θέμα (π.χ. πλέω) στον ενεστώτα και τον παρατατικό συναιρούν τον χαρακτήρα τους -ε- μόνο με το -ε- ή -ει- της κατάληξης, π.χ. πλέω, πλείς, πλεί, πλέομεν, πλείτε, πλέουσι(ν). Εξαιρέση αποτελεί το συνηρημένο ρήμα δέω, δῶ (= δένω), που συναιρεί τον χαρακτήρα -ε- με το φωνήεν ή τη δίφθογγο της κατάληξης.

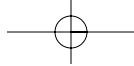
Ασκήσεις

1. Να αναγνωρίσετε γραμματικά τους τύπους *οικοῖμεν* και *ήγουμαι* του κειμένου της Ενότητας και να γράψετε τις υπόλοιπες εγκλίσεις του ενεστώτα στο ίδιο πρόσωπο και στον ίδιο αριθμό.
2. *ἀποστερῶ, ταλαιπωρῶ*: Να γράψετε τους τύπους ενεστώτα των ρημάτων οι οποίοι ζητούνται στον πίνακα:

	ἀποστερῶ	ταλαιπωρῶ
(β' εν. υποτ. ε.φ.)
(γ' εν. ευκτ. ε.φ.)
(γ' πληθ. ευκτ. μ.φ.)
(γ' εν. προστ. ε.φ.)
(β' πληθ. προστ. μ.φ.)
(απαρ. ε.φ.)
(γεν. εν. αρσ. μτχ. ε.φ.)

3. *οἰκεῖν, ήγῶμαι, εὐδοκίμοι, ἀπολογείσθων*: Να αναγνωριστούν γραμματικά και να κλιθεί η οριστική του ενεστώτα στη φωνή που βρίσκονται.

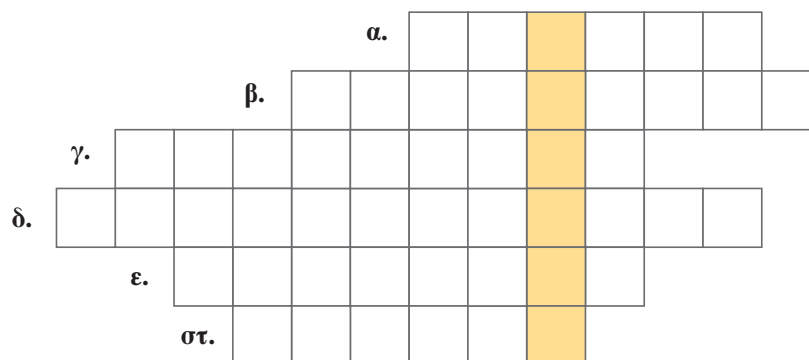

4. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β' (δύο στοιχεία της στήλης Β' περισσεύουν):

A'	B'
1. ἠγήται	α. γ' εν. ευκτ. ενεστ. ε.φ.
2. ἄρκοι	β. απαρ. ενεστ. ε.φ.
3. βοηθῶμεν	γ. β' πληθ. οριστ./προστ. ενεστ. ε.φ.
4. πολεμεῖτε	δ. α' πληθ. ευκτ. ενεστ. ε.φ.
5. ἐπιχειρεῖν	ε. γ' πληθ. υποτ. ενεστ. μ.φ.
6. φρονοῖμεν	στ. γ' εν. υποτ. ενεστ. μ.φ.
7. ἀπολογῶνται	ζ. α' πληθ. υποτ. ενεστ. ε.φ.
	η. απαρ. ενεστ. μ.φ.
	θ. β' πληθ. υποτ. ενεστ. μ.φ.

5. Συμπληρώνοντας τα τετραγωνίδια με τις λέξεις που ζητούνται θα σχηματίσετε στην έγχρωμη στήλη το όνομα γνωστού λογογράφου της αρχαιότητας:

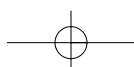

- α. απαρ. ενεστ. ε.φ. ρ. λαλέω, λαλῶ.
 β. γεν. πληθ. αρσ. μτχ. ενεστ. ε.φ. ρ. ὑμνέω, ὑμνῶ.
 γ. γ' πληθ. υποτ. ενεστ. ε.φ. ρ. συμμαχέω, συμμαχῶ.
 δ. α' πληθ. ευκτ. ενεστ. ε.φ. ρ. ἰσορροπέω, ἰσορροπῶ.
 ε. γ' εν. υποτ. ενεστ. μ.φ. ρ. ἀδικέω, ἀδικῶ.
 στ. β' εν. υποτ. ενεστ. ε.φ. ρ. σκοπέω, σκοπῶ.

Ἦν γὰρ καλοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, τοῦτο (δοκεῖ) εἶναι μόνον ὄνομα, τῷ δ' ἔργῳ πάσαις πρὸς πάσας τὰς πόλεις ἀεὶ πόλεμον ἀκήρυκτον κατὰ φύσιν εἶναι.

Πλάτων, Νόμοι 626a

Πράγματι αυτό που οι περισσότεροι άνθρωποι αποκαλούν ειρήνη (φαίνεται ότι) είναι μόνο μια λέξη· στην πράξη υπάρχει, σύμφωνα με τους νόμους της φύσης, ακήρυκτη αιώνια διαμάχη της κάθε πόλης με όλες τις άλλες πόλεις.

Δικαστικές ψήφοι με την επιγραφή «ψηφος δημοσία». Ο συμπαγής άξονας σήμαινε αθώωση, ο κοίλος καταδίκη (Μουσείο Αγοράς Αθήνας).

Η ισονομία των πολιτών εγγύηση της δημοκρατίας

Α. Κείμενο

Ο λόγος του Ισοκράτη (436-338 π.Χ.) *Κατά Λοχίτου* αναφέρεται στην κακοποίηση από τον Λοχίτη, που ήταν μέλος της αριστοκρατίας, ενός Αθηναίου πολίτη που ανήκε σε κατώτερη κοινωνική τάξη. Με αφορμή το περιστατικό, ο ρήτορας βρίσκει την ευκαιρία να εκφράσει τις απόψεις του για τη σημασία που έχει η ισονομία για την καλή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Ἔστι δὲ δικαστῶν νοῦν ἔχόντων περὶ τῶν ἀλλοτρίων τὰ δίκαια ψηφίζομένους ἅμα καὶ τὰ σφέτερο' αὐτῶν εὖ τίθεσθαι. Καὶ μηδεὶς ὑμῶν, εἰς τοῦτ' ἀποβλέψας, ὅτι πένης εἰμί καὶ τοῦ πλήθους εἷς, ἀξιούτω τοῦ τιμήματος ἀφαιρεῖν. Οὐ γὰρ δίκαιον ἐλάττους ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας ὑπὲρ τῶν ἀδόξων ἢ τῶν διωνομασμένων, οὐδὲ χεῖρους ἡγεῖσθαι τοὺς πενομένους ἢ τοὺς πολλὰ κεκτημένους. Ὑμᾶς γὰρ ἂν αὐτοὺς ἀτιμάζοιτ', εἰ τοιαῦτα γινώσκοιτε περὶ τῶν πολιτῶν. Ἔτι δὲ καὶ πάντων ἂν εἶη δεινότατον, εἰ δημοκρατουμένης τῆς πόλεως μὴ τῶν αὐτῶν ἅπαντες τυγχάνοιμεν [...]. Οὐκ, ἂν γέ μοι πεισθῆθ', οὕτω διακείσθε πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς οὐδὲ διδάξετε τοὺς νεωτέρους καταφρονεῖν τοῦ πλήθους τῶν πολιτῶν, οὐδὲ ἀλλοτρίους ἡγήσεσθ' εἶναι τοὺς τοιούτους τῶν ἀγόνων, ἀλλ' ὥς ὑπὲρ αὐτοῦ δικάζων οὕτως ἕκαστος ὑμῶν οἴσει τὴν ψήφον. Ἄπαντας γὰρ ὁμοίως ἀδικοῦσιν οἱ τολμῶντες τοῦτον τὸν νόμον παραβαίνειν τὸν ὑπὲρ τῶν σωμάτων τῶν ὑμετέρων κείμενον.

Ἰσοκράτης, *Κατά Λοχίτου* 18-21

Γλωσσικά σχόλια

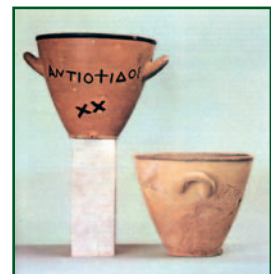
ἔστι δικαστῶν (ενν. ἔργον) νοῦν ἔχόντων περὶ τῶν ἀλλοτρίων τὰ δίκαια ψηφίζομένους	εἶναι καθήκον των συνετῶν δικαστῶν παίρνοντας δίκαιες αποφάσεις για τις υποθέσεις των ἄλλων
ἄμα και τὰ σφέτερο' αὐτῶν εὖ τίθεσθαι	να τακτοποιούν συγχρόνως και ὅσα ἔχουν σχέση με τους ἰδίους
ἀποβλέπω τὸ πλῆθος	παρατηρῶ, λαμβάνω υπόψη
μηδεῖς... ἀξιούτω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. ἀξιῶ, ἀξιῶ)	ο απλός λαός
τὸ τίμημα	κανείς... ας μη θεωρεῖ σωστό
ἐλάττους ποιῆσθαι τὰς τιμωρίας	το πρόστιμο
ὁ/ἡ ἄδοξος, τὸ ἄδοξον	να ἐπιβάλλετε ηπιότερες ποινές
διονομάζομαι	ο αφανής, ὁ ἄσημος
ἢ τῶν διονομασμένων (β' ὀρος σύγκρισης)	γίνομαι ευρύτερα γνωστός, εἶμαι ἐπιφανής (πβ. ν.ε.: επώνυμος)
χείρους (αιπ. πληθ. αρσ. συγκρ. βαθμ. επιθ. κακός)	παρά στους ἐπιφανείς
κέκτημαι	υποδεέστερους
γιγνώσκω	κατέχω, διαθέτω (πβ. ν.ε.: κτήμα, αποκτώ, κερτημένα)
πάντων ἂν εἴη (δυν. ευκτική) δεινότατον	γνωρίζω, αποφασίζω
δημοκρατουμένης τῆς πόλεως	θα ἦταν το πιο φοβερό απ' ὅλα
εἰ μὴ τῶν αὐτῶν ἅπαντες τυγχάνοιμεν	ἐνὼ η πόλη ἔχει δημοκρατικό καθεστῶς
οὐκ... οὕτω διακείσεσθε πρὸς ὑμᾶς αὐτοῦς	εάν δεν ἀπολαμβάναμε ὅλοι τα ἴδια δικαιώματα
καταφρονέω, καταφρονῶ	δε θα συμπεριφερθεῖτε με αὐτόν τον τρόπο στους εαυ- τούς σας, δε θα βρεθεῖτε οἱ ἴδιοι σε τέτοια θέση
ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ δικάζων	περιφρονῶ
οἴσει (ορ. μέλλ. ρ. φέρω) τὴν ψηφον	με την ιδέα ὅτι δικάζει για λογαριασμό του, για θέμα που τον αφορᾷ
κεῖμαι	θα ψηφίσει
τὸν ὑπὲρ τῶν σωμάτων τῶν ὑμετέρων κείμενον	(για νόμους) ἰσχύω (πβ. ν.ε.: κείμενο)
	που ἰσχύει για την προστασία της δικῆς σας σωματικῆς ἀκεραιότητος

Ερμηνευτικά σχόλια

Ἔστιν δὲ δικαστῶν νοῦν ἔχόντων περὶ τῶν ἀλλοτρίων τὰ δίκαια ψηφίζομένους ἄμα και τὰ σφέτερο' αὐτῶν εὖ τίθεσθαι:

Ο ῥήτορας εκφράζει την πεποίθηση ὅτι οἱ συνετοὶ δικαστές εκδικάζουν τις υποθέσεις που τους ἀνατίθενται γνωρίζοντας ὅτι οἱ αποφάσεις τους θα ἐπηρεάσουν τη συμπεριφορά ὅλων των πολιτῶν. Συνεπῶς, ἀποδίδοντας δικαιοσύνη φροντίζουν για την εὐρύθυμη λειτουργία της κοινωνίας και διασφαλίζουν και για τους εαυτούς τους, σε περίπτωση που χρειαστεῖ να υπερασπιστοῦν κάποιο δικαίωμά τους, την τήρηση της νομιμότητας.

Οὐ γὰρ δίκαιον ἐλάττους ποιῆσθαι τὰς τιμωρίας ὑπὲρ τῶν ἀδόξων ἢ τῶν διονομασμένων, οὐδὲ χείρους ἡγεῖσθαι τοὺς πενομένους ἢ τοὺς πολλὰ κερτημένους: Η δημοκρατία εἶναι το μόνο καθεστῶς που διέπεται ἀπὸ τις αρχές της ἰσονομίας, δηλαδή της ἰσότητας των πολιτῶν ἐναντι των νόμων, της αξιοκρατίας, δηλαδή της ἀναγνώρισης της προσωπικῆς ἀξίας ὡς μοναδικοῦ κριτηρίου για την πρόοδο του πολίτη στην ἰδιωτικὴ και τη δημόσια ζωὴ, και της δικαιοσύνης κατὰ τον καταλογισμό ευθυνῶν.

Το μέγεθος της κλειψύδρας, ἀγγείου με ἐλεγχόμενη ἀπορροή, καθόριζε το χρονικό διάστημα που εἶχε στη διάθεσή του ὁ ὀμιλητής (Μουσείο Ἀγορᾶς Ἀθῆνας).

Ερωτήσεις

1. Πώς αντιλαμβάνεστε, με βάση το κείμενο, τον ρόλο των δικαστών στην εφαρμογή της ισονομίας;
2. Ποια επίδραση έχει στους νέους η ορθή απονομή δικαιοσύνης; Πιστεύετε ότι η απονομή της δικαιοσύνης έχει ανάλογη σημασία στις μέρες μας για το κοινωνικό σύνολο;
3. Αφού λάβετε υπόψη σχετικά κεφάλαια από τα μαθήματα της Ιστορίας και της Πολιτικής και Κοινωνικής Αγωγής, να συζητήσετε τη σημασία της ισονομίας για την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας. Μπορείτε να αναζητήσετε και τα σχετικά άρθρα του ελληνικού Συντάγματος.

Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

- ▶ Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα που ακολουθεί με τις κατάλληλες λέξεις της α.ε.:

Επίθετα παράγωγα από ονόματα

όνομα	κατάληξη	παράγωγο επίθετο	σημασία
ἄλλος	-οιος		
δίκη	-αιος		
ἔξις (< ρ. ἔχω)	-ικός	(συν-) ἐκτικός	
νόμος	-ιμος		
νοῦς	-ερός		
πολίτης	-ικός		
σῶμα	-ικός		
τύχη	-ρός -αιος		

Ασκήσεις

1. Από τα παρακάτω ονόματα να σχηματίσετε επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες από τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις: *-ιος, -αιος, -ειος, -μος, -ικός, -οῦς, -λέος, -αλέος, -ώδης*.

όνομα	παράγωγο επίθετο
τιμή	
ἀγορά	
χρυσός	
μανία	
πεινά	
σπουδή	
πόλεμος	
τέλος	
ῥα	

2. α) *πένομα*: να δώσετε ομόρριζες λέξεις, απλές ή σύνθετες, του ρήματος στη ν.ε.
β) Τι σημαίνει η έκφραση «*πενία τέχνας κατεργάζεται*»; Σε ποιες περιπτώσεις τη χρησιμοποιούμε;

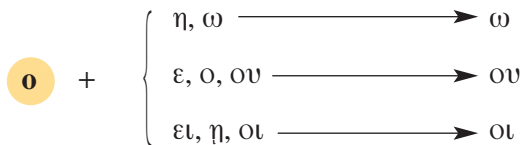

Γ. Γραμματική

Γ' τάξη συνηρημένων ρημάτων (-όω, -ῶ)

ἀξιούτω, ἀξιοῖμεν: Στη ν.ε. συναντάμε τα ρήματα *αξιώνω, απαξιώνω, καταξιώνω* κ.ά. Ποιο συμπέρασμα μπορείτε να βγάλετε για τη μετεξέλιξη των συνηρημένων ρημάτων σε -όω, -ῶ της α.ε. στη ν.ε.; Να αναφέρετε και άλλα παραδείγματα.

Οι συναιρέσεις

- Εφαρμόζοντας τις συναιρέσεις της γ' τάξης και τις γενικές οδηγίες σχηματισμού των συνηρημένων ρημάτων να συμπληρώσετε τους ακόλουθους πίνακες:

Ενεστώτας ε.φ.

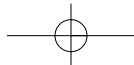
	οριστική		υποτακτική	
α' εν.	(ἀξιο-ω)	ἀξιῶ	(ἀξιο-ω)	ἀξιῶ
β' εν.	(ἀξιο-.....)	(ἀξιο-.....)
γ' εν.	(ἀξιο-.....)	(ἀξιο-.....)
α' πληθ.	(ἀξιο-.....)	(ἀξιο-.....)
β' πληθ.	(ἀξιο-.....)	(ἀξιο-.....)
γ' πληθ.	(ἀξιο-.....)	(ἀξιο-.....)

	ευκτική		προστακτική	
α' εν.	(ἀξιο-οιμι)	ἀξιοῖμι	—	—
β' εν.	(ἀξιο-.....)	(ἀξιο-ε)	ἀξίου
γ' εν.	(ἀξιο-.....)	(ἀξιο-.....)
α' πληθ.	(ἀξιο-.....)	—	—
β' πληθ.	(ἀξιο-.....)	(ἀξιο-.....)
γ' πληθ.	(ἀξιο-.....)	(ἀξιο-.....)

απαρέμφατο: (ἀξιο-εν), **μετοχή** (ονομ. εν. αρσ.): (ἀξιο-.....)

Παρατατικός ε.φ.

οριστική				
α' εν.	(ἡξιο-ον)	ἡξίουν	α' πληθ.	(ἡξιο-.....)
β' εν.	(ἡξιο-.....)	β' πληθ.	(ἡξιο-.....)
γ' εν.	(ἡξιο-.....)	γ' πληθ.	(ἡξιο-.....)

Ενεστώτας μ.φ.

	οριστική	υποτακτική
α' εν.	(ἀξιό-ομαι) ἀξιοῦμαι	(ἀξιό-ομαι) ἀξιῶμαι
β' εν.	(ἀξιό-.....)	(ἀξιό-.....)
γ' εν.	(ἀξιό-.....)	(ἀξιό-.....)
α' πληθ.	(ἀξιο-.....)	(ἀξιο-.....)
β' πληθ.	(ἀξιό-.....)	(ἀξιό-.....)
γ' πληθ.	(ἀξιό-.....)	(ἀξιό-.....)

	ευκτική	προστακτική
α' εν.	(ἀξιο-οίμην) ἀξιοίμην	—
β' εν.	(ἀξιό-.....)	(ἀξιό-ου) ἀξιοῦ
γ' εν.	(ἀξιό-.....)	(ἀξιο-.....)
α' πληθ.	(ἀξιο-.....)	—
β' πληθ.	(ἀξιό-.....)	(ἀξιό-.....)
γ' πληθ.	(ἀξιό-.....)	(ἀξιο-.....)

απαρέμφατο: (ἀξιό-.....), μετοχή (ονομ. εν. θηλ.): (ἀξιο-.....)

Παρατατικός μ.φ.

οριστική			
α' εν.	(ἤξιο-οίμην) ἤξιούμην	α' πληθ.	(ἤξιο-.....)
β' εν.	(ἤξιό-.....)	β' πληθ.	(ἤξιό-.....)
γ' εν.	(ἤξιό-.....)	γ' πληθ.	(ἤξιό-.....)

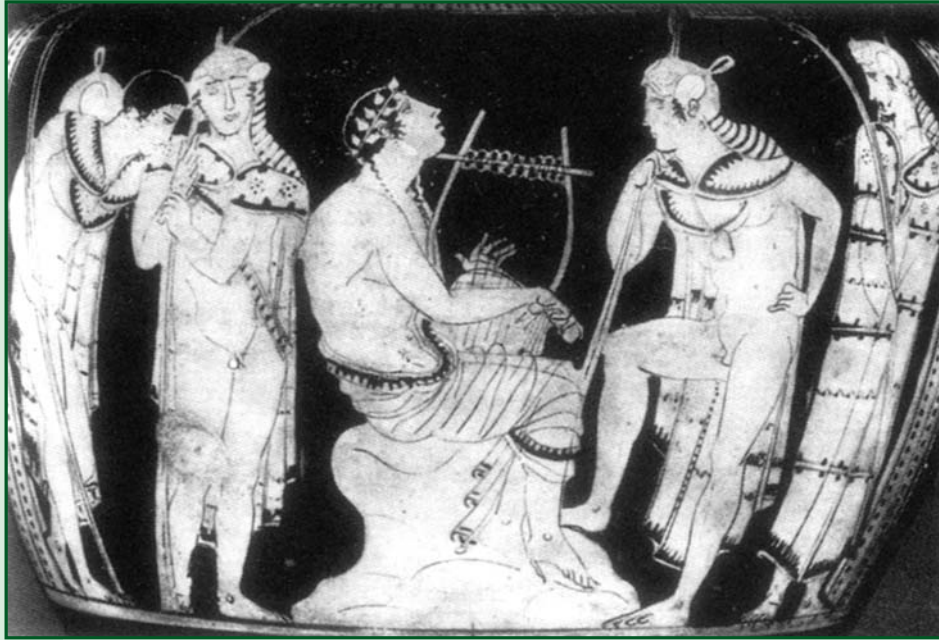
➔ Παρατηρήσεις

- Τα συννηρημένα ρήματα γ' τάξης σχηματίζουν τους υπόλοιπους χρόνους τους κατά τα βαρύτερα φωνηεντόληκτα, αφού προηγουμένως τρέψουν (εκτείνουν) τον χαρακτήρα τους -ο- σε -ω-, π.χ. ἀξιόω, ἀξιῶ → ἀξιῶσω, ἤξιῶσα, ἤξιῶκα, ἤξιῶκειν.

Ασκήσεις

1. *δουλόω, δουλώ – δηλόω, δηλώ*: Να κλίνετε την οριστική παρατατικού ε.φ και μ.φ. και την ευκτική ενεστώτα μ.φ.
2. Να συμπληρώσετε τα πρόσωπα του ρ. *ἐλευθερόω, ἐλευθερῶ* που ζητούνται:

β' εν. οριστ. ενεστ. μ.φ.		β' εν. ευκτ. ενεστ. ε.φ.	
β' εν. υποτ. ενεστ. μ.φ.		β' πληθ. οριστ. ενεστ. μ.φ.	
γ' πληθ. παρατ. ε.φ.		γ' εν. προστ. ενεστ. ε.φ.	
α' πληθ. ευκτ. ενεστ. μ.φ.		γ' πληθ. προστ. ενεστ. μ.φ.	

Ο Ορφείας παίζει λύρα καθισμένος σ' έναν βράχο, ενώ τον παρακολουθούν πολεμιστές (αττικός ερυθρόμορφος κρατήρας από τη Γέλα, 440 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Βερολίνου).

Η μουσική εξημερώνει

Α. Κείμενο

Ο Πολύβιος ο Μεγαλοπολίτης (περ. 200-120 π.Χ.) καταγράφει στο έργο του *Ίστορία* (μετά από μια σύντομη επισκόπηση της περιόδου 264-220 π.Χ.) τα γεγονότα από το 220 έως το 146 π.Χ., επιχειρώντας να δείξει πώς η Ρώμη μπόρεσε να κατακτήσει σημαντικό μέρος του τότε γνωστού κόσμου σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα. Αναφερόμενος στο τέταρτο βιβλίο των *Ίστοριών* στους Αρκάδες Κυναιθείς, παρατηρεί ότι αυτοί διαφοροποιήθηκαν από τους γενικά φιλόξενους και πρᾶους συμπατριώτες τους, καθώς έπαψαν κάποια στιγμή να ασχολούνται με τη μουσική και το τραγούδι, τα οποία συντέλεσαν στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των υπόλοιπων Αρκάδων.

Μουσικήν [...] πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὄφελος ἀσκεῖν, Ἄρκασι δὲ καὶ ἀναγκαῖον. [...] Παρὰ μόνους γὰρ Ἄρκασι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων ἄδειν ἐθίζονται κατὰ νόμους τοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας, οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια τοὺς ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ θεοὺς ὕμνουσι· μετὰ δὲ ταῦτα [...] πολλῇ φιλοτιμίᾳ χορεύουσι κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς Διονυσιακοῖς αὐληταις ἐν τοῖς θεάτροις [...]. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἀρνηθῆναι τι μὴ γινώσκειν οὐδὲν αἰσχρὸν ἠγοῦνται, τὴν γε μὴν ᾠδὴν οὔτ' ἀρνηθῆναι δύνανται διὰ τὸ κατ' ἀνάγκην πάντας μαθάνειν, οὔθ' ὁμολογοῦντες ἀποτρίβεσθαι διὰ τὸ τῶν αἰσχρῶν παρ' αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο. [...] Ταῦτά τέ μοι δοκοῦσιν οἱ πάλαι παρεισαγαγεῖν οὐ τρυφῆς καὶ περιουσίας χάριν, ἀλλὰ θεωροῦντες μὲν τὴν ἐκάστων αὐτουργίαν καὶ συλλήβδην τὸ τῶν βίων ἐπίπονον καὶ σκληρόν, θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν ἡθῶν αὐστηρίαν, ἥτις αὐτοῖς παρέπεται διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ στυγνότητα τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν.

Πολύβιος, *Ίστορία* 4.20.4-21.1

Γλωσσικά σχόλια

<i>ἐκ νηπίων</i>	από τη νηπιακή τους ηλικία (πβ. ν.ε.: νηπιαγωγός, νηπιακός)
<i>ᾄδω</i>	τραγουδώ (πβ. ν.ε.: άσμα)
<i>ἐθίζομαι</i>	συνηθίζω (πβ. ν.ε.: εθισμός, εθιστικός, έθιμο)
<i>κατὰ νόμους</i>	σύμφωνα με τους μουσικούς ρυθμούς
<i>ὁ/ἡ πάτριος, τὸ πάτριον</i>	πατροπαράδοτος, αυτός που κληροδοτείται από τους προγόνους
<i>ὁ/ἡ ἐπιχώριος, τὸ ἐπιχώριον</i>	τοπικός
<i>ἡ φιλοτιμία</i>	η άμιλλα, ο συναγωνισμός
<i>χορεύω</i>	παίρνω μέρος σε κυκλικό χορό (= χορωδία) και ψάλλω άσμα προς τιμήν κάποιου θεού (πβ. ν.ε.: χορωδία, χορευτικός)
<i>κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς Διονυσιακοῖς ἀυληταῖς</i>	κάθε χρόνο με τη συνοδεία των αυλητών του Διονύσου
<i>ἀρνηθῆναι τι μὴ γινώσκειν οὐδὲν αἰσχρὸν ἡγοῦνται</i>	δε θεωρούν καθόλου ντροπή να παραδεχθούν ότι δε γνωρίζουν κάτι
<i>διὰ τὸ κατ' ἀνάγκην πάντας μανθάνειν (ἐναρθρο απαρ.)</i>	επειδή υποχρεωτικά όλοι το μαθαίνουν
<i>οὔθ' ὁμολογοῦντες ἀποτρίβεσθαι (ενν. δύνανται)</i>	ούτε, εάν το παραδεχθούν, μπορούν να απαλλαγούν από αυτό
<i>διὰ τὸ τῶν αἰσχρῶν παρ' αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο οἱ πάλαι</i>	επειδή αυτό θεωρείται ντροπή στην κοινωνία τους / στα μέρη τους οι παλιοί
<i>παρειαίγω</i>	(για νόμους και έθιμα) θεσπίζω
<i>οὐ τρυφῆς καὶ περιουσίας χάριν</i>	όχι για να καλλιεργήσουν τη φιληδονία και την επίδειξη πλούτου
<i>θεωρέω, θεωρῶ</i>	παρατηρώ, εξετάζω, παρακολουθώ (πβ. ν.ε.: θεωρία, θεώρημα)
<i>ἡ αὐτουργία</i>	(εδώ) ο μόχθος
<i>συλλήβδην</i>	περιληπτικά, με λίγα λόγια
<i>ἡ τῶν ἡθῶν αὐστηρία</i>	η αυστηρότητα των ηθών
<i>παρέπομαι</i>	ακολουθώ, έρχομαι ως συνέπεια
<i>διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος (ενν. τόπου) ψυχρότητα</i>	εξαιτίας του ψύχους και της τραχύτητας του τόπου στον
<i>καὶ στυγνότητα</i>	οποίο ζουν
<i>κατὰ τὸ πλεῖστον</i>	στο μεγαλύτερο μέρος

Ερμηνευτικά σχόλια

κατὰ νόμους: Ο νόμος ήταν μουσικό είδος προς τιμήν του Απόλλωνα με τυπικά καθορισμένη μορφή, ένα πρότυπο σύνθεσης και εκτέλεσης μεγάλου αισθητικού κύρους, το οποίο όφειλε να ακολουθεί απαραίεγκλιτα ο αοιδός, ο κιθαριστής ή ο αυλητής. Συνδύαζε μελωδία, τρόπο, είδος, κλίμακες, ρυθμό και πολλά άλλα μουσικά στοιχεία σε ενιαία αντίληψη και σύστημα κανόνων.

τοὺς ὕμνους: Λατρευτικά άσματα προς τιμήν θεών ή ηρώων που ψάλλονταν από χορό με τη συνοδεία κιθάρας. Ο Πίνδαρος, ο Βακχυλίδης και ο Σιμωνίδης συνέθεσαν ὕμνους προς τιμήν κορυφαίων αθλητών αλλά και για τη συνοδεία πανηγυρικών εορτών. Σύμφωνα με τον Πausανία, αγώνας ὕμνων θεσπίστηκε για πρώτη φορά προς τιμήν του Απόλλωνα στους Δελφούς.

παιᾶνας: Ο παιάνας ήταν χορικό (δηλ. χορωδιακό και συνοδευόμενο από ρυθμικές κινήσεις) άσμα αρχικά προς τιμήν του Απόλλωνα και στη συνέχεια προς τιμήν άλλων θεών. Περιείχε συνήθως ευχαριστίες για τη λύτρωση από κάποιο κακό· αργότερα χρησιμοποιήθηκε ως θριαμβευτικό επινίκιο άσμα και ως πολεμικό εμβατήριο.

χορεύουσι κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς Διονυσιακοῖς ἀυληταῖς ἐν τοῖς θεάτροις: Ιερό τραγούδι του Διονύσου ήταν ο διθύραμβος. Περί το 600 π.Χ. ο τύραννος της Κορίνθου Περίανδρος ανέθεσε στον Αρίωνα τον Μηθυμναίο να του δώ-

σει τεχνική μορφή. Τελικά ο διθύραμβος παρουσιάζοταν από χορό πενήντα ανδρών που σχημάτιζαν κύκλο· τα μέλη του χορού εμφανίζονταν μεταμφιεσμένα σε τραγόμορφους Σατύρους (συνήθεις ακολούθους του Διονύσου) και τα θέματα του άσματος ήταν σχετικά με τις περιπέτειες και το μεγαλείο του θεού. Καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα στις δωρικές περιοχές και αποτέλεσε το υπόβαθρο στο οποίο βασίστηκε το λυρικό στοιχείο της αττικής τραγωδίας.

θεωροῦντες μὲν τὴν ἑκάστων αὐτουργίαν καὶ συλλήβδην τὸ τῶν βίων ἐπίπονον καὶ σκληρόν, θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν ἡθῶν αὐστηρίαν: Ο Πολύβιος πιστεύει ότι η μουσική ξεκουράζει τον άνθρωπο από την καθημερινή σκληρή εργασία, ενώ το φυσικό περιβάλλον επηρεάζει τον χαρακτήρα του. Πρόκειται για αντιλήψεις οι οποίες και σήμερα είναι αποδεκτές.

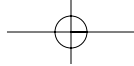
Ερωτήσεις

1. Ποιες συνήθειες των Αρκάδων αποδεικνύουν κατά τον Πολύβιο τη στενή σχέση τους με τη μουσική και με το τραγούδι;
2. Τι ήθελαν να πετύχουν οι Αρκάδες καθιερώνοντας την καλλιέργεια της μουσικής και του τραγουδιού;
3. Ο Πολύβιος αναγνωρίζει στο κείμενο στενή σχέση ανάμεσα στη γεωγραφική θέση και το κλίμα ενός τόπου και στις συνήθειες των κατοίκων του. Πώς επηρεάζει τη σχέση αυτή ο σύγχρονος τεχνικός πολιτισμός;

Ο χορός των θυγατέρων του Κέκροπα και του μικρού Εριχθονίου στην παράσταση του αναθηματικού γλυπτού της εικόνας θυμίζει ζωηρά σύγχρονους παραδοσιακούς χορούς (Αθήνα, Μουσείο Ακροπόλεως).

B. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

- ▶ Να συμπληρώσετε την τρίτη στήλη του πίνακα που ακολουθεί, συνδυάζοντας κάθε πρωτότυπη λέξη της πρώτης στήλης με την κατάλληλη παραγωγική κατάληξη από τη δεύτερη στήλη:

Παραγωγή ρημάτων

πρωτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη	παράγωγο ρήμα
ἀνάγκη	-εύω	ἀναγκάζω
βίος	-άζω	
νόμος	-ίζω	
παιάν	-άω, -ῶ	
παῖς (γεν. παιδ-ός)	-έω, -ῶ	
τρυφή	-ίζομαι	
ῥυμος	-όω, -ῶ	
χάρις	-ίζω	

Ασκήσεις

1. Να γράψετε από ποιο ουσιαστικό ή επίθετο παράγεται καθένα από τα παρακάτω ρήματα και να σημειώσετε την παραγωγική κατάληξή του:

παράγωγο ρήμα	πρωτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη
ἐθίζω		
δικάζω		
χορεύω		
τιμάω, τιμῶ		
θεωρέω, θεωρῶ		
πονέω, πονῶ		
μαθητεύω		

2. Χρησιμοποιώντας το ρήμα *μανθάνω*:

- α) να σχηματίσετε παράγωγες λέξεις της α.ε. που να δηλώνουν:

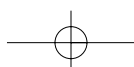
το πρόσωπο που ενεργεί: ὁ

την ενέργεια / κατάσταση: ἡ, ἡ

το αποτέλεσμα της ενέργειας: τὸ

- β) να γράψετε δύο ομόρριζα επίθετα:

3. Με ποιους τύπους του κειμένου της Ενότητας έχουν ετυμολογική συγγένεια τα επίθετα *γνωστός*, *σχετικός*, *νομιστέον*, *στυγερός*;

Γ. Γραμματική

1. Αόριστος β' ενεργητικής και μέσης φωνής

Ο τύπος *παρεισαγαγείν* του κειμένου είναι τύπος *απαρέμφατου αορίστου β' ενεργητικής φωνής*.

Μερικά ρήματα δε σχηματίζουν τον αόριστο κατά το ρ. *λίω* με τις γνωστές καταλήξεις *-(σ)α, -(σ)άμην*. Στον σχηματισμό των χρόνων εμφανίζουν τύπο αορίστου που ονομάζεται «αόριστος β'» και παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά:

- διαφορετικό θέμα από εκείνο του ενεστώτα,
- καταλήξεις οριστικής παρατατικού στην οριστική έγκλιση και
- καταλήξεις ενεστώτα στις υπόλοιπες εγκλίσεις και στους ονοματικούς τύπους.

Σχηματισμός οριστικής αορίστου β'

	αύξηση		θέμα β' αορίστου		καταλήξεις παρατατικού
ε.φ.	ἔ	-	βαλ	-	ον
μ.φ.	έ	-	βαλ	-	όμην

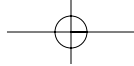
Σχηματισμός άλλων εγκλίσεων αορίστου β'

θέμα β' αορίστου ————— καταλήξεις αντίστοιχων εγκλίσεων ενεστώτα

υποτακτική	ε.φ.	βάλ	-	ω
	μ.φ.	βάλ	-	ωμαι
ευκτική	ε.φ.	βάλ	-	οιμι
	μ.φ.	βαλ	-	οίμην
προστακτική	ε.φ.	βάλ	-	ε (β' εν.)
	μ.φ.	βαλ	-	οὔ (β' εν.)
απαρέμφατο	ε.φ.	βαλ	-	εἶν
	μ.φ.	βαλ	-	έσθαι
μετοχή	ε.φ.	βαλ	-	ών
		βαλ	-	οὔσα
		βαλ	-	όν
	μ.φ.	βαλ	-	όμενος
		βαλ	-	ομένη
		βαλ	-	όμενον

► Παρατηρήσεις

- Το *απαρέμφατο* ε.φ. τονίζεται στη λήγουσα και περισπάται, π.χ. *εἰπεῖν, βαλεῖν, ἐλθεῖν*.
- Η *μετοχή* ε.φ. τονίζεται στη λήγουσα στο αρσενικό και στο ουδέτερο γένος, π.χ. *εἰπών, εἰπόν*, και στην παρλήγουσα στο θηλυκό γένος, π.χ. *εἰποῦσα*.
- Το *απαρέμφατο* μ.φ. τονίζεται στην παραλήγουσα, π.χ. *ἀφικέσθαι, βαλέσθαι*.
- Το β' εν. προστακτικής μ.φ. τονίζεται στη λήγουσα και περισπάται, π.χ. *ἀφικοῦ, βαλοῦ*. Τονίζεται στην παρλήγουσα, όταν ο τύπος της προστακτικής είναι μονοσύλλαβος και σύνθετος με δυσύλλαβη πρόθεση, π.χ. *παράσχον* (ρ. *παρέχομαι*), αλλά *ἀντιλαβοῦ* (ρ. *ἀντιλαμβάνομαι*).
- Το β' εν. προστακτικής αορίστου β' ε.φ. των ρ. *ἔρχομαι, εὐρίσκω, λαμβάνω, λέγω* και *ὄραω*, *-ῶ* τονίζεται στη λήγουσα, όταν το ρήμα δεν είναι σύνθετο: *ἐλθέ, εὐρέ, λαβέ, εἰπέ, ἰδέ*, αλλά *ἄπελθε, παράλαβε*.

- Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις στους ακόλουθους πίνακες και να τονίσετε τους τύπους:

Κλίση αορίστου β'

Ενεργητική φωνή (ρ. *μανθάνω*)

	οριστική	υποτακτική	ευκτική	προστακτική
α' εν.	ἔ-μαθ-ον	μάθ-ω....	μάθ-οιμι	—
β' εν.	ἔμαθ....	μαθ.....	μαθ.....	μάθ-ε
γ' εν.	ἔμαθ....	μαθ.....	μαθ.....	μαθ.....
α' πληθ.	ἔμαθ.....	μαθ.....	μαθ.....	—
β' πληθ.	ἔμαθ.....	μαθ.....	μαθ.....	μαθ.....
γ' πληθ.	ἔμαθ....	μαθ.....	μαθ.....	μαθ.....

απαρέμφατο: μαθ....., μετοχή: μαθ-όν, μαθ....., μαθ.....

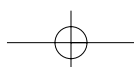
Μέση φωνή (ρ. *γίνομαι*)

	οριστική	υποτακτική	ευκτική	προστακτική
α' εν.	ἔ-γεν-όμην	γέν-ωμαι	γεν-οίμην	—
β' εν.	ἔγεν.....	γεν.....	γεν.....	γεν-οῦ
γ' εν.	ἔγεν.....	γεν.....	γεν.....	γεν.....
α' πληθ.	ἔγεν.....	γεν.....	γεν.....	—
β' πληθ.	ἔγεν.....	γεν.....	γεν.....	γεν.....
γ' πληθ.	ἔγεν.....	γεν.....	γεν.....	γεν.....

απαρέμφατο: γεν....., μετοχή: γεν....., γεν....., γεν.....

Πίνακας συνηθέστερων ρημάτων με αόριστο β'

ρήμα	β' αόριστος οριστικής	β' αόριστος υποτακτικής
ἄγω	ἤγαγον	ἀγάγω
αἰρῶ	εἶλον	ἔλω
αἰσθάνομαι	ἤσθόμην	αἴσθωμαι
ἀμαρτάνω	ἤμαρτον	ἀμάρτω
ἀποθνήσκω	ἀπέθανον	ἀποθάνω
ἀφικνοῦμαι	ἀφικόμην	ἀφίκομαι
βάλλω	ἔβαλον	βάλω
γίνομαι, εἰμί	ἐγενόμην	γένωμαι
ἔρχομαι	ἤλθον	ἔλθω
εὐρίσκω	εὗρον, ηὔρον	εὔρω
ἔχω	ἔσχον	σχῶ
λαγχάνω	ἔλαχον	λάχω
λαμβάνω	ἔλαβον	λάβω
λανθάνω	ἔλαθον	λάθω
λέγω	εἶπον	εἶπω

λείπω	ἔλιπον	λίπω
μανθάνω	ἔμαθον	μάθω
ὄρω	εἶδον	ἴδω
πάσχω	ἔπαθον	πάθω
πίπτω	ἔπεσον	πέσω
τυγχάνω	ἔτυχον	τύχω
τρέχω	ἔδραμον	δράμω
φέρω	ἤνεγκον	ἐνέγκω
φεύγω	ἔφυγον	φύγω

2. Η κλίση των ουσιαστικών ἡ γυνή, ὁ/ἡ παῖς

- ▶ Με τις καταλήξεις της γ' κλίσης ουσιαστικών να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί και να τονίσετε τους ἄτονους τύπους:

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.	ἡ γυνή	αἱ γυναῖκ-.....
γεν.	τῆς γυναικ-ός	τῶν γυναικ-.....
δοτ.	τῇ γυναικ-.....	ταῖς γυναιξί(ν) (< γυναικ-σί)
αιτ.	τήν γυναικ-.....	τάς γυναικ-.....
κλητ.	(ῶ) γύν-αι	(ῶ) γυναικ-.....

Το ουσιαστικό **παῖς** κλίνεται και στους δύο αριθμούς σύμφωνα με τα οδοντικόληκτα της γ' κλίσης, παρουσιάζει όμως ανωμαλίες στην κλητική ενικού και στον τονισμό της γενικής πληθυντικού.

- ▶ Με τις καταλήξεις της γ' κλίσης ουσιαστικών να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί και να τονίσετε τους ἄτονους τύπους:

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.	ὁ παῖς	οἱ παιδ-.....
γεν.	τοῦ παιδ-ός	τῶν παιδ-ων
δοτ.	τῷ παιδ-.....	τοῖς παισί(ν) (< παιδ-σί)
αιτ.	τόν παιδ-.....	τούς παιδ-.....
κλητ.	(ῶ) παῖ	(ῶ) παιδ-.....

3. Η οριστική αντωνυμία αὐτός, αὐτή, αὐτό

Ο τύπος **αὐτοῖς** του κειμένου είναι τύπος της αντωνυμίας **αὐτός, αὐτή, αὐτό**, η οποία άλλοτε είναι **οριστική** και άλλοτε **επαναληπτική**.

Οριστική είναι, όταν χρησιμοποιείται για να ορίσει κάτι, δηλαδή για να το ξεχωρίσει από άλλα, π.χ. *Αὐτός δέ τὸ πεζὸν ἀπήγεν εἰς τὴν Μήθυμναν τὸ στρατόπεδον ἐμπρήσας.*

Επαναληπτική είναι, όταν επαναλαμβάνει κάτι για το οποίο ἔχει ἤδη γίνει λόγος. Με τη σημασία αυτή χρησιμοποιείται στις πλάγιες πτώσεις και αντικαθιστά τύπους της προσωπικής αντωνυμίας γ' προσώπου, π.χ. *Παραλαβοῦσα γὰρ τοὺς Ἑλληνας ἀνόμως ζῶντας καὶ σποράδην οἰκοῦντας, καὶ τοὺς μὲν ὑπὸ δυναστειῶν ὑβριζομένους, τοὺς δὲ δι' ἀναρχίαν ἀπολλυμένους, τούτων τῶν κακῶν αὐτοὺς ἀπήλλαξεν.*

Η αντωνυμία αυτή κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο β' κλίσης σε -ος, -η, -ον χωρίς το τελικό -ν στους τύπους του ενικού στο ουδέτερο γένος.

